

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34E JAARGANG

WOENSDAG 7 SEPTEMBER 1949

No. 1687

COMMISSIE VAN REDACTIE:Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries.

Redacteur-Secretaris: C. van den Berg.

Plv. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.**INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	707
Sommaire, summaries	707
De inter-Europese handel door M. A. Jansen	708
De codificatie van het internationale recht (II) door Prof. Mr Dr J. P. A. François	711
De bedrijfsorganisatie en de territoriale en functionele bevoegdheden door J. Hasper	714
Een halve eeuw „Centraal Bureau” door Dr J. H. van Stuijvenberg	715
Aantekening:	
Devaluatie van het pond sterling? door J. C. Brezet	718
Internationale notities:	
De uitvoer van de Verenigde Staten naar de Marshall-landen	720
De positie van Oost-Europa in het inter-Europese handels- verkeer	720
Geld- en kapitaalmarkt	721
Statistieken:	
Bankstaten	721
Stand van 's Rijks Kas	722
Overzicht der laatste vier verkorte balanssen van De Neder- landsche Bank	723
In- en uitvoer van Nederland	723

DEZER DAGEN

vóór vijf jaar was het Dolle Dinsdag. „Hannibal ante portas”, de Carthager, staat voor de poort, zoals de Romeinen zeiden, als zij in paniek waren over de levenskansen van de Staat. Het gold toen voor de vijand. Ondanks alle ellende, die er op volgde, glimlacht onwillekeurig elke Nederlander, die het aan kon zien.

Thans schijnt voor de Europese economie de Dolle Dinsdag weergekeerd. Aan alle kanten trekt men aan de noodklok. Ditmaal geldt het onszelf. En de vijand? Het is in eerste lijn een abstractie: verlies van het materieel levenspeil in West-Europa.

De organisatie voor de Europese economische samenwerking heeft een concept-voorstel voor de verdeling van de — nog door het Congres der Verenigde Staten toe te wijzen — Marshallgelden weten uit te brengen. Het is genoegzaam aan de grote klok gehangen, hoezeer de samenwerkende Europeanen hebben moeten denken, vóór zij het er over eens konden zijn, hoeveel van de te lenen veren een ieder moest laten.

Doch de beheerder van het Marshallplan liet een ander klokje kleppen: hij wenste uit de toewijzing een fonds van \$ 150 miljoen af te zonderen voor bijzondere doeleinden. En voor degenen, die de noodklok wellicht nog voor een carillonbespeling hielden, voegde hij ook nog een lekker bij. De toewijzingen voor de tweede helft van het jaarprogramma zullen worden verdeeld „in order to reward nations which make vigorous progress toward recovery”, aldus de N.-Y. Herald Tribune van 3 September.

Daarvan behoeft niemand te schrikken. Men kan moeilijk van de Amerikaanse burgerij, die voor het hulp-program de last draagt, continu de houding verwachten, vastgelegd in het zachtmoedige Britse kinderlied: „Birdie, wait a little longer till thy little wings are stronger”. De eis om zelf kracht te ontwikkelen spreekt van zelf. Maar hebben de verschillende Europese landen de groei wel zelf in de hand?

„Laat de klok maar luiden”. Zonder dat men vervalt in: „zoals het klokje thuis tikt, tikt het nergens”, kan men stellen, dat een dergelijke nonchalante houding voor Nederland niet geldt. Men kan bijv. niet zeggen, dat er weinig Nederlandse schepen op de Rijn varen, omdat de Nederlandse Rijnvloot niet is hersteld of omdat er geen varensbereide Nederlandse schippers zouden zijn.

Of positiever gesproken: de minister van Economische Zaken heeft juist een plan bekend gemaakt om de kansen op uitvoer beter te overzien. Doch hier begint, om met Bilderdijk te spreken: „befloerste trom en rouwgebrum”.

Het bij het verdelingsplan gevoegde rapport klonk alarmerend als de bronzen stemme van Klokke Roelant: Europa is niet op weg naar de oplossing van het dollar-probleem. En van de internationale handelsorganisatie, te Genève bijeen, kwamen zeer sombere tonen over de ontwikkeling van de wereldhandel en de handelspolitiek. Hoe moet een land, dat in sterke mate van internationale handel bestaat, dan nog verder krachtige voortgang forceren?

Adam Smith sprak van de „propensity to truck, barter and exchange one thing for another”. Is deze uitgedreven of slechts ingeslapen? President Truman heeft de Amerikanen gezegd, ter introductie van de conferentie te Washington, dat zij importgoederen moeten kopen. Slechts als men dit begrijpt, geldt wellicht nog eenmaal: „Curfew will not ring to night”.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

COUPONBETALING

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

Groothandel

DEZE WEEK:

Spanje als leverancier en afzetgebied.

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland. Plaats voor export een aanbieding in de rubriek **TRADE OPENINGS**.

Abonnementsprijs f 15.- per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

ROTTERDAMSCH BANK

DOCUMENTAIRE
ACCREDITIEVEN
INCASSEERINGEN
OP BINNEN- EN
BUITENLAND

250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo • Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

LOCOMOTIEF

**ZEEROUDE
GENEVER**

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

GENTRAAL INSTITUUT VOOR PSYCHOLOGIE-ONDERWIJS

onder het bestuur van Prof. Dr H. C. J. Duyker,
Prof. Mr Dr G. H. A. Feber, Dr T. T. ten Have,
Mr E. A. Hof en Dr J. Lubsen

Inschrijving voor de avond-cursussen te
Amsterdam en 's-Gravenhage:

- A. voor juristen, medici, hogere politieambtenaren, officieren enz.: (karakterkunde, psychologie der criminaliteit, beg. der graphologie, sociale psychologie);
- B. voor leidinggevend personeel van instellingen en bedrijven: (karakterkunde, bedrijfspsychologie, sociale psychologie, publiciteitsleer)

voor 1 Oct. 1949 aan het Secr.: Herengracht 332,
Amsterdam C, Tel. 30790. Prospectus en rooster
op aanvraag verkrijgbaar.

Announces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 12 Sept. a.s. in het bezit te
zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

M. A. Jansen, *De inter-Europese handel.*

De handel tussen de landen van Europa bereikte in 1948 nog geen 70 pCt van zijn vooroorlogs volume. Ook als men Duitsland uitschakelt blijkt de handel tussen de overige landen nog iets beneden het peil van 1938 te liggen. Op drie fundamentele wijzigingen wordt de aandacht gevestigd: 1. de buitenlandse investeringen; 2. de internationale ruilvoet en 3. de positie van Duitsland. Vervolgens worden de consequenties van deze wijzigingen en de vooroorlogse inter-Europese handelsverhoudingen besproken. Gaat men het beloop van het aanpassingsproces na, dan blijkt, dat 1. van een daling van het Europese import-surplus nog allerminst sprake is; 2. dat van de substitutie van Oost-Europa als leverancier voor primaire producten in de plaats van overzeese landen nog zeer weinig is terecht gekomen en 3. dat evenmin de handel tussen de continentale O.E.E.C.-landen het vooroorlogs niveau zelfs maar bij benadering heeft bereikt.

Prof. Mr Dr J. P. A. François, *De codificatie van het internationale recht (II).*

Een voortzetting van de bespreking van de werkzaamheden van de Commissie voor Internationaal Recht. Naast de verschillende taken, welke de Commissie door de Algemene Vergadering werden opgedragen, vermeldde de agenda een punt, dat de voornaamste taak van de Commissie voor de toekomst uitmaakt, nl. „to survey the whole field of international law with a view to selecting topics for codification”. Met de studie van drie der veertien, voor documentatie in aanmerking komende, „topics” zou worden aangevangen. Het zijn: 1. „law of treaties”; 2. „arbitral procedure”; 3. „regime of the high seas”. Het is verheugend, dat de Commissie niet voornemens is zich voorlopig op het terrein van het internationale privaatrecht te begeven. De grote overeenstemming van inzicht tussen de juristen — uitgezonderd het Sowjet-lid — geeft het recht goede verwachtingen te koesteren van de toekomstige werkzaamheid der Commissie.

J. Hasper, *De bedrijfsorganisatie en de territoriale en functionele bevoegdheden.*

Naar het eenstemmig oordeel van Regering en Kamer zullen de verordeningen van gemeenten en bedrijfsorganisaties met elkander in botsing komen. De Regering vertrouwt, dat de praktijk vanzelf oplossingen zal brengen; zo niet, dan zal het vernietigingsrecht van de Kroon uitkomst moeten geven. De kwestie wordt aldus te eenvoudig gesteld, hetgeen aan de hand van voorbeelden wordt aangetoond. Kan men, wegens de veelheid van aspecten, de bevoegdheden van de diverse publiekrechtelijke lichamen niet aanstonds bij de wet bepalen, dan ware althans daarin vast te leggen, dat de reeds bestaande publiekrechtelijke lichamen niet worden gebonden, tenzij — na overleg — bij de instelling van een bedrijfsschap een speciale regeling wordt getroffen.

Dr J. H. van Stuijvenberg, *Een halve eeuw „Centraal Bureau”.*

Bijna alle lokale aankoopcoöperaties, afgezien van de Rooms-Katholieke, zijn lid van de Nationale Coöperatieve Aan- en Verkoopvereniging voor de Landbouw „Centraal Bureau” G.A. te Rotterdam. Bij deze coöperaties zijn ruim 85.000 boeren aangesloten. Het Centraal Bureau had over het laatste boekjaar een omzet van ruim f 151 mln. Het is de belangrijkste importeur (resp. binnenlandse groot-handelsorganisatie) van kali-, stikstof- en fosforzuurmeststoffen, voedergranen en enkelvoudige veevoeders, zaaizaad en pootgoed. Op de markt der landbouwwerktuigen neemt het een vooraanstaande plaats in. In 1938 kreeg het de bevoegdheid zich met de afzet van agrarische producten bezig te houden. In dit artikel worden de hoofdlijnen van de ontwikkeling dezer instelling beschreven.

SOMMAIRE.

M. A. Jansen, *Le commerce inter-européen.*

Au cours de l'année 1948, le commerce entre les pays de l'Europe n'atteignit même pas 70 % de son volume d'avant guerre. En examinant la période de réadaptation, l'on constate 1) que le surplus des importations européennes ne diminue point; 2) que la substitution de l'Europe de l'Est aux fournisseurs d'outremer de produits essentiels n'a pas fait de progrès; 3) que le commerce entre les pays continentaux de l'O.E.C.E. n'a pas encore atteint le niveau d'avant guerre.

Prof. Mr Dr J. P. A. François, *La codification du droit international (II).*

L'auteur poursuit ses considérations au sujet des travaux de la Commission du Droit International. La grande unité de vue des juristes — exception faite pour le délégué soviétique — permet d'augurer de bon résultats des travaux futurs de la Commission.

J. Hasper, *L'organisation professionnelle et les compétences territoriales et fonctionnelles.*

De l'avis du Gouvernement et des Chambres les réglementations des communes et des organisations professionnelles entreront en conflit. S'il n'est pas possible de déterminer immédiatement, par la loi, la compétence des pouvoirs publics, il conviendrait d'arrêter par la loi, le fait que les pouvoirs publics déjà constitués ne sauraient être liés — à moins qu'un arrangement spécial ne soit intervenu, lors de la constitution d'un groupe professionnel.

Dr J. H. van Stuijvenberg, *Les cinquante ans d'existence du „Centraal Bureau”.*

L'auteur décrit en grandes lignes l'évolution du Centraal Bureau G.A. — Nationale Coöperatieve Aan- en Verkoopvereniging voor de Landbouw — à Rotterdam, qui compte bientôt cinquante ans d'existence.

SUMMARIES.

M. A. Jansen, *Inter-European trade.*

In 1948 inter-European trade was less than 70 per cent of the pre-war volume. Investigations show that 1) there is no decrease in the European import-balance; 2) the substitution of Eastern Europe for overseas suppliers of essential products has not been very successful; 3) trade between the continental O.E.E.C. countries has not reached the pre-war level.

Prof. Dr J. P. A. François, *Codification of international law (II).*

This article gives a further review of the activities of the International Law Commission. The great agreement in the views of the members — with the exception of the Soviet member — justifies good expectations as regards the future activities of the Commission.

J. Hasper, *Trade organizations and territorial and functional powers.*

It is believed by the Government and the Second Chamber that the municipal regulations will clash with those of the trade-organizations. If the powers of the bodies incorporated under public law cannot be enacted at the very outset, the existing corporations should not be affected, unless special arrangements are made.

Dr J. H. van Stuijvenberg, *Fiftieth anniversary of the „Centraal Bureau”.*

This article reviews the main activities and the development of the „Centraal Bureau” of Rotterdam, a national association of co-operative farmers' societies, which will celebrate its fiftieth anniversary within a few days.

DE INTER-EUROPESE HANDEL.

De handel tussen de landen van Europa bereikte in 1948 nog geen 70 pCt van zijn vooroorlogs volume. Ook als men Duitsland uitschakelt blijkt de handel tussen de overige landen nog iets beneden het peil van 1938 te liggen.

De import en export van Europa als geheel ten opzichte van de rest van de wereld zijn weliswaar iets toegenomen, vergeleken bij 1938, doch het totaal van de Europese handel bleef nog aanzienlijk beneden het vooroorlogs niveau, terwijl vele handelswegen zich verlegden.

TABEL 1¹⁾.

Het volume van de Europese handel.
(1938 = 100)

Jaar	Handel tussen O.E.E.C.-landen	Handel tussen Oosteuropese landen	Handel tussen Oosteuropese- en O.E.E.C.-landen	Totale inter-Europese handel	Europese handel met niet-Europese landen		Totale Europese handel	
					Imp.	Exp.	Imp.	Exp.
1947..	59	154	32	55	114	81	81	64
1948..	72	288	42	69	107	105	86	82

¹⁾ De statistische gegevens, verwerkt in deze tabel, evenals de meeste andere cijfers in dit artikel genoemd, zijn ontleend aan de „Economic Survey of Europe in 1948”, een studie, voorbereid door het Secretariaat van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties te Genève.

In de positie van Europa zijn tengevolge van de oorlog fundamentele wijzigingen opgetreden; aan deze wijzigingen dient het Europese leven zich aan te passen. Een studie over het vraagstuk van de ontwikkeling van de inter-Europese handel zal althans de kernpunten dienen te belichten¹⁾.

Buitenlandse investeringen.

Europa kwam uit deze oorlog met een gehavend productie-apparaat. Naast de gevolgen hiervan, welke gedurende het herstelproces weer geleidelijk ongedaan dienden te worden gemaakt, waren er echter door de oorlog verschillende fundamentele veranderingen gekomen in de situatie van Europa, waaraan het herstel zich heeft aan te passen. Vóór de oorlog had Europa grote bedragen in andere delen van de wereld geïnvesteerd. De opbrengst aan renten en winsten uit deze investeringen stelde Europa in staat om permanent een passieve handelsbalans met deze landen te hebben. Een nadelig saldo tussen in- en uitvoer van \$ 1,8 mrd werd voor 2/3 gedekt uit de opbrengst van buiten-Europese beleggingen. Een groot gedeelte van deze investeringen is gedurende de oorlog voor Europa verloren gegaan. In 1947 was de opbrengst uit bezittingen in andere werelddelen gedaald tot slechts \$ 0,6 mrd, terwijl als gevolg van verdere liquidaties van buitenlands bezit een verdere daling met ca \$ 100 mln in 1948 optrad. Gezien het feit, dat het onwaarschijnlijk is, dat de Europese landen in de nabije toekomst in staat zullen zijn op de nieuwe investeringen buiten Europa op te bouwen, zal op de duur deze afnemende inkomsten door een overeenkomstige daling van het ongunstige saldo op de goederen- en dienstenbalans dienen te worden gecompenseerd.

Internationale ruilvoet.

Een tweede wijziging van meer permanente aard in Europa's positie in de wereldeconomie is de ongunstige

¹⁾ Het grootste deel van dit artikel is gebaseerd op de „Economic Survey of Europe in 1948” en andere publicaties van de Verenigde Naties. Voor een meer uitvoerige behandeling der verschillende vraagstukken moge ik naar deze publicaties verwijzen.

wijziging in zijn „terms of trade”. In tabel 2 wordt de ontwikkeling van het prijsniveau van de Europese invoer en uitvoer met elkander vergeleken.

TABEL 2.

Prijnsindex van Europa's in- en uitvoer naar niet-Europese landen.
(1938 = 100)

	1946	1947	1948
Invoer	177	217	244
Uitvoer	186	212	221
Verhouding tussen invoer- en uitvoer-prijnsindex	95	102	110

Hieruit blijkt, dat de ruilvoorwaarden in de jaren vlak na de oorlog ongeveer op het vooroorlogs niveau lagen, doch dat er in 1948 een ongunstige wending optrad. Het is waarschijnlijk, dat deze wending van permanente aard is en dat wellicht nog een verdere achteruitgang is te vrezen. Tot dusverre immers zijn de Europese landen in staat geweest hun industriële eindproducten op een „sellers' market” te verkopen. Een gewenste uitbreiding van de uitvoer, waardoor alleen het betalingsbalansvraagstuk kan worden opgelost, zal een relatieve daling van de Europese exportprijzen t.o.v. Amerika noodzakelijk maken. Het gevolg van deze wijziging in de ruilvoorwaarden is, dat eenzelfde volume van invoergoederen met een hogere uitvoer zal moeten worden betaald.

Positie van Duitsland.

Tenslotte een derde wijziging van blijvende aard: de veranderende positie van Duitsland. Het Duitse productie-apparaat is tengevolge van de oorlog voor een groot gedeelte vernietigd en zal om politieke redenen niet in dezelfde vorm worden opgebouwd. De Europese economie zal derhalve met een gewijzigde structuur van het Duitse productie-apparaat dienen rekening te houden; andere landen zullen hun productie daaraan hebben aan te passen en verschuivingen in de inter-Europese handel zullen het gevolg zijn.

Consequenties van deze wijzigingen.

Europa staat dus voor de noodzaak om zijn invoersurplus, in volume gemeten, te verkleinen. Dit kan enerzijds geschieden doordat goederen, welke vóór de oorlog uit andere delen van de wereld werden betrokken, thans in Europa zelf worden geproduceerd. Een dergelijke beperking van de invoer zal echter niet in voldoende mate mogelijk zijn om de noodzakelijke verkleining van het invoersurplus te verkrijgen. De Europese invoer uit andere werelddelen bestond, zoals blijkt uit tabel 3, voor een groot gedeelte uit industriële grond- en hulpstoffen en uit voedingsmiddelen, waarvan een gedeelte althans binnen Europa niet kan worden geproduceerd.

TABEL 3.

Handel met andere werelddelen in 1948.
(in mrd dollars)

	Invoer	Uitvoer
Voedingsmiddelen	2,8	0,2
Industriële grond- en hulpstoffen en half-fabrikaten	2,4	1,2
Eindproducten	0,4	2,3
Totaal	5,5 ¹⁾	3,7

¹⁾ Verschil door afronding.

Een invoerbeperking dezer producten zou noodzakelijkerwijze een verlaging der Europese industriële productie met zich brengen, hetgeen voor welvaart en werk-

gelegenheid funest zou zijn. Het mag dus worden aangenomen, dat de verlaging van het invoersaldo voor een wellicht belangrijk gedeelte dient te worden gevonden door verhoogde exporten. Een dergelijke vergroting van de export zal echter gepaard dienen te gaan met een stijging van de Europese productie, welke enerzijds door industrialisatie, anderzijds door betere organisatie dient te worden verkregen.

Deze heroriëntering van de invoer, productie en uitvoer van Europa zal haar invloed doen gelden op het volume van de inter-Europese handelstransacties. Er zijn twee tendenties merkbaar. Enerzijds brengt de voortschrijdende industrialisatie mede, dat verschillende landen uit eigen productie behoeften kunnen bevredigen, welke vroeger door import werden gedekt, hetgeen de internationale handel in zekere zin in omvang zou doen afnemen, anderzijds scheidt de industrialisatie en de opvoering van de productie in het algemeen nieuwe behoeften aan grondstoffen en halffabrikaten, die uit import moeten worden verkregen. Voeg daarbij de noodzaak voor Europa tot een zo efficiënt mogelijke productie, welke ondanks de industrialisatie zal dwingen tot een verder doorgevoerde internationale arbeidsverdeling, dan is het zeer aannemelijk, dat op de duur een grotere intensiteit van de handel tussen Europese landen dan vóór de oorlog noodzakelijk zal blijken. Dit is te meer waarschijnlijk, omdat door de vooroorlogse handelsbelemmeringen zeer zeker geen sprake meer was van een optimale internationale arbeidsverdeling. De vele tariefmuren en het streven naar bilateralisme door Duitsland hebben een gezonde ontwikkeling van de internationale handel ernstig in de weg gestaan.

Naast dit verhoogde niveau van de internationale handel zullen ook verschuivingen tussen de verschillende handelskanalen optreden. Dit is niet in het minst noodzakelijk waar de vooroorlogse Duitse productie van bepaalde artikelen door andere landen zal dienen te worden overgenomen.

De vooroorlogse inter-Europese handelsverhoudingen.

Tabel 4 geeft een indruk van de verhouding tussen de verschillende Europese gebieden onderling en met de rest van de wereld.

TABEL 4.

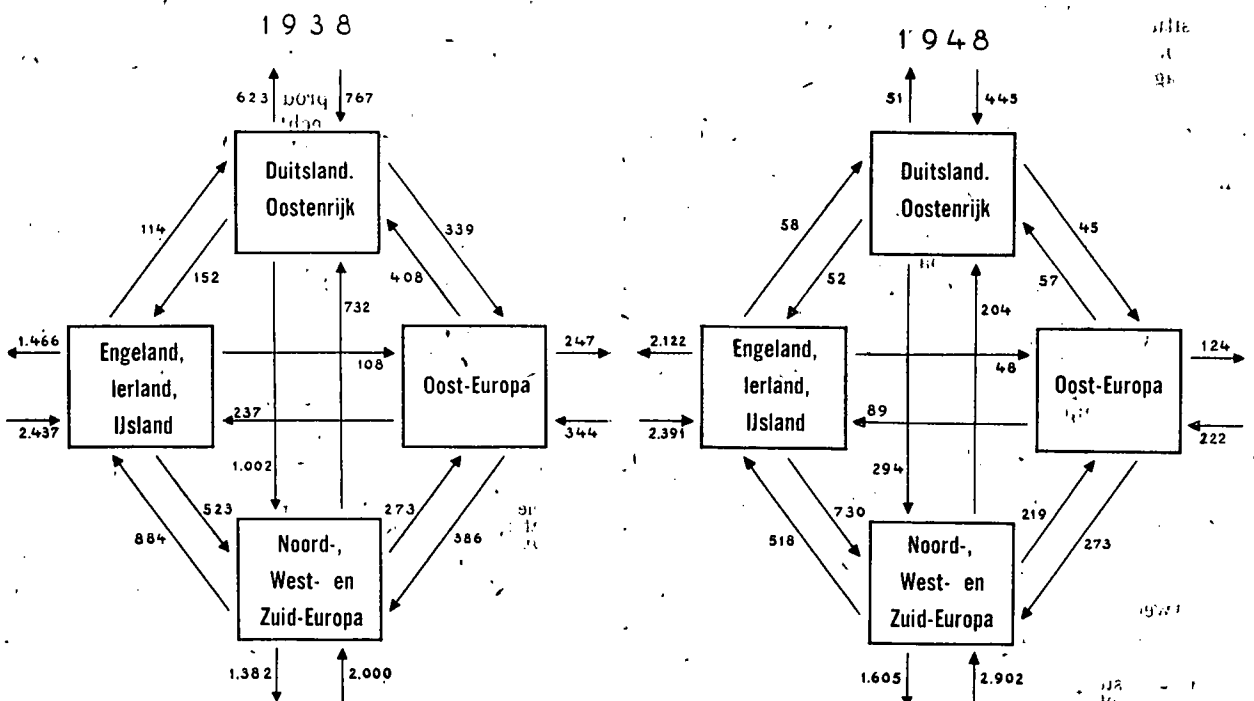
De saldi der handelsbalansen van de verschillende delen van Europa in 1938.

(in mrd dollars)

	Met andere Europese landen	Met rest van de wereld	Totaal
Engeland, Ierland en IJsland	- 0,5	- 1,0	- 1,5
Noord-, West-, en Zuid-Europa	—	- 0,6	- 0,6
Duitsland en Oostenrijk	+ 0,2	+ 0,1	+ 0,3
Oost-Europa	+ 0,3	- 0,1	+ 0,2
Totaal Europa	—	- 1,8	- 1,8

Engeland had verreweg het belangrijkste aandeel in het vóór de oorlog bestaande tekort op de handelsbalans van Europa met de rest van de wereld. Deze positie van Engeland als de grootste debiteur en de enorme wijziging, die daarin is gekomen tengevolge van de oorlog, is een van de kernpunten van het vraagstuk van het Europese herstel. Het is daarom wenselijk de situatie van het Verenigd Koninkrijk hier iets nader te bezien. De cijfers van tabel 4 hebben betrekking op de goederenbalans. Diensten en dergelijke zijn dus niet in de cijfers begrepen. Het tekort van \$ 1,5 mrd werd volgens de beschikbare gegevens voor ruim \$ 860 mln aan interest, dividend en winsten uit het buitenland gedekt. Gedurende en na de oorlog zijn de inkomsten uit deze bronnen gedaald tot ca \$ 200 mln. Een wijziging van een dergelijke omvang, die nog gepaard gaat met grote extra tijdelijke invoer-

De Europese handel in 1938 en 1948. De pijlen geven de goederenstromen aan in miljoenen dollars en gemeten naar prijzen van 1938.

behoefden, moet uiteraard worden gecompenseerd door een volkomen heroriëntering van de internationale handel, welke haar weerslag vindt in het inter-Europese handelsverkeer. Vóór de oorlog waren de continentale Europese landen in staat om hun importen uit overzeese landen voor een belangrijk deel te betalen met een exportoverschot ten opzichte van Engeland. Dit exportoverschot is echter door de aanpassingsmaatregelen, welke Engeland noodzakt was te nemen, volkomen verdwenen en thans importeert het vasteland voor ca \$ 210 mln (gemeten naar prijzen van 1938) meer van Engeland dan het daaraan exporteert.

Voor de continentale landen betekent de gewijzigde situatie een verlies van het afzetgebied en anderzijds werd de toegang tot de overzeese markten, waar zij de noodzakelijke grondstoffen plachten te kopen, hun in belangrijke mate afgesneden. Een oplossing van dit probleem zou aanzienlijk worden vergemakkelijkt door een belangrijke vergroting van de handel tussen Oost- en West-Europese landen. Oost-Europa zou de overzeese landen in belangrijke mate kunnen substitueren als leverancier van primaire producten en aan West-Europa een afzetgebied kunnen verschaffen van producten, welke voor de Oost-Europese economische ontwikkeling van groot belang zijn. Het zijn echter voornamelijk politieke redenen, welke deze Oost-West-handel belemmeren.

Het verloop der aanpassing.

In vorenstaande figuur is een beeld gegeven van de handelsverhoudingen in 1938 en 1948.

Uit deze figuur en uit de boven gegeven cijfers in tabel 1 blijken de volgende punten:

1. de export naar niet-Europese landen is groter dan vóór de oorlog, maar het volume van de invoer is nog iets meer gestegen, zodat van een daling van het import-surplus nog allerminst sprake is. Deze ontwikkeling is op zichzelf zeer begrijpelijk; Europa is nog steeds midden in het herstelproces, terwijl voorts de toenemende industrialisatie voortdurend extra invoerbehoefden met zich brengt, welke van tijdelijke aard zijn. De cijfers wijzen op zichzelf dus nog geenszins uit, dat de noodzakelijke aanpassing van het invoersaldo niet in volle gang is. Een eenvoudige berekening kan ons echter een indruk geven van de grootte van de aanpassing, welke noodzakelijk is. Wordt aangenomen, dat Europa's invoer uiteindelijk zal worden gestabiliseerd op het vooroorlogs niveau, wordt verondersteld, dat de ruilverhoudingen, welke in 1948 bestonden, onveranderd blijven, en wordt tenslotte verondersteld, dat de inkomsten van Europa anders dan uit goederenruil en buitenlandse investeringen wederom een gelijk volume als in 1938 zullen bereiken en wordt voor deze inkomsten ongeveer een gelijke prijsindex aangenomen als voor de Europese goederenexport, dan blijkt, dat het volume van de goederenexport van Europa ongeveer 40 pCt zou moeten liggen boven het peil van 1938²⁾. Deze berekening wil geenszins suggereren, dat het waarschijnlijk of zelfs wenselijk zou zijn, dat de Europese import uit buiten-Europese landen in de toekomst weer op het vooroorlogs niveau zal komen te liggen. Zij is slechts bedoeld om een aanduiding te geven van de orde van grootte van de aanpassingen, welke noodzakelijk zijn. Ik geloof, dat uit deze ruwe cijfers veilig mag worden geconcludeerd, dat, zo deze aanpassing mo-

²⁾ Het nadelig saldo op de goederenbalans in 1938 van \$ 1,8 mrd werd voor \$ 1,2 mrd gedekt door inkomsten uit buitenlandse investeringen en voor \$ 0,6 mrd uit transportopbrengsten e.d. De opbrengst uit buitenlands bezit is gedaald tot \$ 500 mln. Aannemende, dat voor een bedrag van \$ 1,3 mrd aan opbrengsten uit transport, diensten e.d. zullen mogen worden gerekend, dan bedraagt het toelaatbare nadelige saldo op de goederenbalans ca \$ 1,8 mrd. Een gelijke invoer als in 1938 zou bij een prijsniveau van 240 ca \$ 13,4 mrd bedragen, zodat een export van \$ 11,6 mrd nodig is. De Europese export in 1938 bedroeg \$ 3,7 mrd, zodat bij een niveau der exportprijzen van 220 de uitvoer 1,4 x het vooroorlogse volume zou dienen te bereiken.

menteel ook zekere vorderingen heeft gemaakt, zij toch zeer zeker nog verre van voltooid is;

2. voorts blijkt uit de bovengegeven cijfers, dat van substitutie van Oost-Europa als leverancier voor primaire producten in de plaats van overzeese landen nog zeer weinig is terecht gekomen. In plaats van een aanzienlijke uitbreiding van de Oost-West-handel, welke noodzakelijk zou zijn, blijkt het niveau van deze handel nog slechts 42 pCt van vóór de oorlog te bedragen;

3. de handel tussen de continentale O.E.E.C.-landen, waarvan een relatieve stijging ten opzichte van vóór de oorlog eveneens zou kunnen worden verwacht, blijkt evenmin het vooroorlogs niveau zelfs maar bij benadering te hebben bereikt. Weliswaar wordt dit voornamelijk veroorzaakt doordat Duitsland als producent en handelspartner zijn vooroorlogse plaats nog niet heeft kunnen hernemen; maar ook de handel tussen de overige O.E.E.C.-landen heeft nog net zijn vooroorlogse omvang niet bereikt.

Als geheel genomen blijkt, dat de internationale handel nog in ernstige mate beneden de gewenste omvang is gebleven.

Gezien het feit, dat de Europese productie in 1948 ongeveer een gelijke omvang had als in 1938 en, als men Duitsland buiten beschouwing laat, het peil van 1938 zelfs met 13 pCt heeft overschreden, dan is het duidelijk, dat de reden van het lage niveau der internationale goederenontwikkeling voor een belangrijk gedeelte moet worden gezocht in de organisatie van dit verkeer zelf, althans bij factoren, welke de internationale handel op directe wijze belemmeren. In dit artikel zal op deze remmendwerkende factoren, welke nog steeds hun invloed doen gelden, niet nader worden ingegaan.

Het is echter nuttig om na te gaan, in hoeverre de inter-Europese handel zich ondanks deze factoren heeft kunnen ontwikkelen, m.a.w. of 1948 vergeleken bij 1947 een gunstiger beeld geeft, dan wel dat de bestaande belemmeringen iedere gunstige ontwikkeling onmogelijk hebben gemaakt.

Vergelijking 1948—1947.

In tabel 5 wordt de ontwikkeling van de Europese handel tussen 1947 en 1948 in enkele cijfers weergegeven.

TABEL 5.

Europese handel in 1948.

(1947 = 100)

	Essentiële goederen	Semi-essentiële goederen	Niet-essentiële goederen	Totaal
Import van niet-Europese landen				
1e halfjaar	84	74	61	78
2e halfjaar	61	77	62	66
Inter-Europese handel				
1e halfjaar	130	106	92	112
2e halfjaar	149	111	77	118
Export naar niet-Europese landen				
1e halfjaar	119	127	117	122
2e halfjaar	139	148	137	143

De indices, gegeven in deze tabel, hebben betrekking op de waarde van in- en uitvoer, uitgedrukt in in het betrokken jaar geldende prijzen. Gezien het feit, dat de prijzen van de uitvoer en vooral van de invoer in 1948 hoger lagen dan in 1947, is de stijging van het volume van de Europese handel dus enigszins lager dan de in de tabel gegeven indices aanwijzen.

Uit de cijfers van deze tabel blijkt in de eerste plaats de aanmerkelijk verbeterde positie t.o.v. de rest van de wereld. Daarnaast is een vergroting van de handel tussen de Europese landen te constateren. Deze laatste verbetering

vond voornamelijk plaats in de sfeer der essentiële goederen, waarvan de handel in het tweede halfjaar 1948 ongeveer de helft groter was dan in 1947. De ontwikkeling van de inter-Europese handel is de resultante geweest van twee tegengestelde tendenties. Er is uiteraard in Europa een sterke drang geweest tot uitbreiding van de handel binnen eigen grenzen, anderzijds dwong echter het voortbestaan van het bilateralisme veelal tot het treffen van invoerbeperkende maatregelen. De daling van de handel in niet-essentiële goederen is ongetwijfeld het gevolg van de ontwikkeling in de laatste richting. Of een dergelijke politiek t.o.v. de niet-essentiële goederen, hoewel op zichzelf voor de hand liggend, van Europees standpunt bezien, wenselijk is, wil ik hier buiten beschouwing laten.

De meest recente ontwikkeling.

Gedurende het eerste kwartaal van dit jaar daalde de inter-Europese handel³⁾. Gedeeltelijk zijn de normale seizoensbewegingen hier in het spel, maar een volledige verklaring voor de daling kunnen zij niet geven. De daling is voornamelijk geconcentreerd in de handel tussen de industriële landen van West-Europa. Voor zover gegevens beschikbaar zijn, is een voortgang van deze tendentie in het tweede kwartaal te vermoeden, althans het lijkt waarschijnlijk, dat de seizoenmatige toeneming van de export beneden de normale omvang is gebleven.

Het is moeilijk om een prognose te maken voor het gehele jaar 1949. Weliswaar zijn reeds acht maanden van het jaar verstreken, maar statistisch zijn nog slechts gegevens beschikbaar over een kortere periode. Daar komt bij, dat moet worden afgewacht, in hoeverre het nieuwe betalingsaccord een aanzienlijke verbetering van de inter-Europese handel tengevolge zal hebben en of de eventuele vruchten daarvan reeds in 1949 zullen kunnen worden geplukt. Tenslotte bestaat nog de mogelijkheid van een devaluatie van het pond sterling, welke dan waarschijnlijk vele andere Europese valuta's zou meeslepen en waarvan de invloed noch op de inter-Europese handel noch op de handel van Europa met andere delen der wereld is te voorzien.

Een zekere basis voor voorspellingen vormen de afgesloten handelsaccorden. Onderstaande tabel 6 geeft een indruk van de omvang van de handel, zoals deze in de bestaande handelsaccorden is gepland voor 1949, in vergelijking met de werkelijke handel in 1948.

TABEL 6.

Handel volgens handelsaccorden in 1949 voor een sample van de inter-Europese handel.
(werkelijke handel in 1948 = 100)

Uitvoerend gebied \ Invoerend gebied	Invoerend gebied		Totaal
	West-, Noord- en Zuid-Europa en Engeland	Oost-Europa	
West-, Noord- en Zuid-Europa ..	141	245	150
Oost-Europa ..	182	142	160
Totaal	146	179	152

Het blijkt dus, dat de verschillende gebieden een zeer grote toeneming van de inter-Europese handel voor 1949 hebben voorzien. De beschikbare cijfers voor de werkelijke handel gedurende het eerste halfjaar zijn hiermee niet in overeenstemming. De „Quarterly Economic Bulletin for Europe”, waaraan de bovengenoemde gegevens zijn ontleend, wijst er op, dat handelsaccorden niet de verplichting tot kopen en verkopen impliceren, doch alleen tot het verlenen van in- en uitvoervergunningen. Dat de

handelsaccorden daartoe in aanzienlijk ruimere mate de gelegenheid geven, is begrijpelijk in een periode, waarin vele landen afzetmoeilijkheden gaan ondervinden, terwijl de vraag naar import afneemt wegens de verbeterde voorraadposities en de afneming van de inflatoire druk. Men kan dan zonder gevaar een liberaler politiek voeren ten aanzien van invoervergunningen.

Genève, 29 Augustus 1949.

M. A. JANSSEN.

DE CODIFICATIE VAN HET INTERNATIONALE RECHT.

II¹⁾.

Met het tweede ontwerp, dat aan de Commissie voor Internationaal Recht door de Algemene Vergadering was toegewezen, had men evenmin, naar het oordeel van vele leden, een gelukkige greep gedaan.

De opdracht was tweeledig:

„(a) formulate the principles of international law recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the judgment of the Tribunal, and

(b) prepare a draft code of offences against the peace and security of mankind, indicating clearly the place to be accorded to the principles mentioned sub paragraph (a) above”.

Ten aanzien van het eerste punt moet men er mede rekening houden, dat de taak der Commissie zich beperkt tot het „formuleren” van de beginselen, erkend in het Charter en het vonnis; de Commissie heeft niet het recht deze beginselen kritisch te beschouwen of aanvaarding in gewijzigde vorm aan te bevelen. De beperking, die in deze opdracht ligt, is begrijpelijk: zo kort na het uitspreken van het vonnis, terwijl verschillenden op grond van de uitspraak zijn ter dood gebracht en anderen in de gevangenschappen verblijven, zou kritiek op de grote beginselen, waarop de veroordeling berust, het gezag der vonnissen in ongewenste mate aantasten. Voor enkele leden der Commissie echter was deze beperking, waardoor de taak der Commissie in hun ogen tot een min of meer „mechanische” werd, een teleurstelling. Zij meenden, dat de taak, aldus opgevat, ook wel aan juristen van het Secretariaat had kunnen worden opgedragen, en dat het niet noodzakelijk was geweest daarmee een Commissie van het gezag als de Commissie voor Internationaal Recht te belasten.

Het voorlopig resultaat van de arbeid der Commissie is neergelegd in de volgende opsomming van beginselen:

1. Any person who commits or is an accomplice in the commission of an act which constitutes a crime under international law is responsible therefore and liable to punishment.

2. Such person is responsible under international law whether or not his act is punishable under any domestic law.

3. The official position of a person as Head of State or responsible official does not free him from responsibility (or mitigate punishment).

4. The fact that a person acts pursuant to order of his Government or of a superior does not free him from responsibility. It may, however, be considered in mitigation of punishment, if justice so requires.

5. The following acts constitute crimes under international law:

a) Crimes against peace: namely

I) planning, preparation, initiation or waging of a war of aggression, or a war in violation of international treaties, agreements of assurances;

II) participation in a common plan or conspiracy for the accomplishment of any of the acts mentioned under I).

b) Warcrimes: namely violations of the law or customs of war. Such violations shall include, but not be limited to, murder, ill-treatment or deportation to slave labour or for any other purpose of civilian population of or in occupied territory, murder or ill-treatment of prisoners of war or persons on the seas, killing of hostages, plunder of public or private property, wanton destruction of cities, towns or villages, or devastation not justified by military necessity.

³⁾ Vgl.: „Economic Bulletin for Europe”, First Quarter 1949, Economic Commission for Europe, Genève.

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel is opgenomen in „E.-S.B.” van 31 Augustus 1949.

c) Crimes against humanity: namely murder, extermination, enslavement, deportation and other inhuman acts done against a civilian population, or persecutions on political, racial or religious grounds, when such acts are done or such persecutions are carried on in execution of or in connexion with any crime against peace or any war crime.

6. Any person accused of a crime under international law has the right of defense.

Bovenstaande opsomming is echter nog niet opgenomen in het rapport; dat de Commissie aan de Algemene Vergadering zal uitbrengen. Zij is voor nader onderzoek aangehouden, tot de Commissie zich ook over het hierboven sub (b) vermelde deel van haar opdracht zal uitspreken. Ten aanzien van het sub 4 uitgesproken beginsel betreffende de „superior orders” bestond bij sommige leden, onder wie schrijver dezes, ernstige twijfel aan de juistheid van deze stelling. In het vonnis wordt verklaard, dat het voorschrift van art. 8 van het Charter van Nürnberg, dat overeenstemt met het beginsel sub 4, is „in conformity with the law of all nations”. In de sub-commissie, die zich met de voorbereiding dezer materie bezighield, verhieven zich stemmen, die dit voor positief onjuist verklaarden. In sommige landen wordt de „superior order” niet slechts als een motief tot verzachtende omstandigheden beschouwd, maar wordt aangenomen, dat de „superior order” in bepaalde gevallen tot overmacht kan leiden en dan elke straf achterwege dient te blijven. Het vonnis, hoewel de regel van art. 8 overnemende, geeft er deze juiste interpretatie van: „The true test which is found in varying degrees in the criminal law of most nations, is not the existence of the order but whether moral choice was in fact possible”. De opdracht, aan de Commissie voor Internationaal Recht verstrekt, liet niet toe punt 4 anders te formuleren dan zij deed, maar het zou te betreuren zijn als de Algemene Vergadering in 1950, die zich met deze materie zal bezighouden, dit beginsel in deze vorm als volkenrecht zou aanvaarden.

En ander punt, waaraan aandacht is gewijd, is de „nulla poena”-regel. Deze is in het vonnis van Nürnberg toegepast in een verzachte vorm: „To assert that it is unjust to punish those who in defiance of treaties and assurances have attacked neighbouring States without warning, is obviously untrue, for in such circumstances the attacker must know that he is doing wrong, and so far from it being unjust to punish him it would be unjust if this wrong were allowed to go unpunished”. Dit komt ons volkomen juist voor. In het vonnis, dat de Bijzondere Raad van Cassatie op 12 Januari 1949 heeft gewezen in de strafzaak-Rauter wordt hetzelfde standpunt verdedigd (N.J. no. 89). Overwogen werd nl., „dat het beginsel, dat geen feit strafbaar is dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling, ten doel heeft een waarborg te scheppen voor de rechtszekerheid en individuele vrijheid, welke rechtsgoederen gevaar zouden lopen, indien gedragingen omtrent welke strafwaardigheid twijfel bestaanbaar ware, achteraf als strafbaar zouden worden aangemerkt; dat dit beginsel echter geen absoluut karakter draagt in dien zin, dat de werking daarvan niet zou kunnen worden doorkruist door die van andere beginselen, bij welke erkenning evenzeer gewichtige belangen der rechtsorde zijn betrokken; dat nu deze laatste niet verdraagt, dat hoogst ernstige inbreuken op de algemeen aanvaarde beginselen van het Volkenrecht, waarvan het misdadig en strafwaardig karakter reeds ten tijde van het plegen dier feiten buiten twijfel stond, als niet strafbaar zouden moeten worden aangemerkt op den enkelen grond van het ontbreken ener tevoren vastgestelde wettelijke strafbedreiging”. Niet anders moet worden opgevat het voorschrift vervat in art. 11, lid 2 van de Declaratie van de Rechten van de Mens en reeds daarom kon Rauter's beroep op dit artikel in zijn revisie-verzoek niet tot het door hem beoogde resultaat leiden. Daarmede is echter niet gezegd, dat wij deze algemene, tot misverstand leidende formulering der Declaratie van de Rechten van de Mens: „No one shall

be held guilty of any penal offence on account of any act or omission which did not constitute a penal offence, under national or international law, at the time when it was committed”, toejuichen.

Het onderzoek van het tweede deel van het hier besproken agendapunt der Commissie, de voorbereiding van een ontwerp-code van misdrijven tegen de vrede en veiligheid, is aangehouden tot de volgende zitting der Commissie, en aan het Griekse lid, de heer Spiropoulos, is opgedragen na kennisneming van de zienswijze der Regeringen daaromtrent een rapport op te stellen.

Een derde onderwerp was eveneens uitdrukkelijk door de Algemene Vergadering aan de Commissie opgedragen: de bestudering van de vraag van een Internationaal Strafgerechtshof. De Commissie besloot dit punt tot de volgende zitting aan te houden en inmiddels een rapport daaromtrent te doen opstellen door twee zijner leden, de Zweed Sandström en de Panamees Alfaro. Gelijk te verwachten was, stuitte dit denkbeeld van een Internationaal Strafgerechtshof op scherpe tegenstand van het Sowjet-lid. Verwezenlijking van dit denkbeeld is echter ook daarom van belang, omdat wel gebleken is, dat verdragen, gelijk dat betreffende de genocide, geen effect zullen sorteren, zolang niet tegelijkertijd de berechting door een internationaal hof practisch mogelijk zal zijn.

Tenslotte had de Commissie nog te voldoen aan een andere uitdrukkelijke opdracht, die uit art. 24 van haar Statuut voortvloeit: „the consideration of ways and means for making the evidence of customary international law more readily available”. De bedoeling was te bevorderen, dat publicatie zal plaats hebben van alle documenten, gewisselde nota's enz., welke uit een oogpunt van toepassing van internationaal recht van belang kunnen worden geacht. Verschillende Staten, met name de Zuid-Amerikaanse Staten, gaan reeds tot uitvoerige publicaties op dit gebied over. De Europese Staten blijven in het algemeen hierbij ten achter en in het bijzonder mag dit wel van Nederland worden getuigd, waar in het begin dezer eeuw althans nog tot geregelde publicatie van Oranjeboeken werd overgegaan, welke uitgave in de laatste tijd niet meer geschiedt. Aan de Voorzitter Manley Hudson, die op het gebied van documentatie zeer belangrijke ervaring heeft, werd gevraagd voor de volgende zitting der Commissie een „working paper” te dezer zake op te stellen.

Naast deze, de Commissie door de Algemene Vergadering met zoveel woorden opgedragen, taken, vermeldde de agenda een punt, dat eigenlijk haar voornaamste arbeid voor de toekomst uitmaakt, te weten: „to survey the whole field of international law with a view to selecting topics for codification”. Het resultaat van dit onderzoek, vergemakkelijkt door een goede voorbereidende studie van het Secretariaat, was, dat een voorlopige lijst werd opgemaakt van 14 punten, die zich voor codificatie zouden lenen. Bij deze gelegenheid had een uitvoerige discussie plaats over de vraag, of ook kwesties van oorlogsrecht — dat in een hopeloos verouderde toestand verkeert — voor codificatie in aanmerking zouden kunnen komen. Schrijver dezes heeft deze vraag opgeworpen; zij gaf tot verschil van gevoelen aanleiding, doch de meerderheid der Commissie was aanvankelijk van oordeel, dat de Commissie haar taak tot het vredesrecht moest beperken. Na de bestudering van het onderwerp der „war criminals” evenwel werd het velen duidelijk, dat het voor vervolging en veroordeling van „war criminals” noodzakelijk zou zijn vast te stellen, wat oorlogsmisdadigers waren en dat zulks onafwijsbaar het vaststellen van regels van oorlogsrecht met zich zou brengen. Het resultaat was dan ook, dat de Commissie tenslotte zich slechts uitsprak tegen de bestudering van het probleem „at the present stage”. De betreffende passage in het rapport luidt thans:

„The Commission considered whether the laws of war should be selected as a topic for codification. It was suggested that, war having been outlawed, the regulation of its conduct had ceased to be relevant. On the other hand, the opinion was expressed that, although the term „laws of war” ought to be discarded, a study of the rules governing the use of armed force - legitimate or illegitimate - might be useful. The punishment of war crimes, in accordance with the principals of the Charter and judgment of the Nürnberg Tribunal, would necessitate a clear definition of those crimes and, consequently, the establishment of rules which would provide for the case where armed force was used in a criminal manner.

The majority of the Commission declared itself opposed to the study of the problem at the present stage. It was considered that if the Commission, at the very beginning of its work, were to undertake this study, public opinion might interpret its action as showing lack of confidence in the efficiency of the means at the disposal of the United Nations for maintaining peace”.

In dit verband moge nog worden vermeld een Chinees voorstel om in de Verklaring van de rechten en verplichtingen van Staten op te nemen een artikel betreffende de plicht van de Staten om in geval van toepassing van wapengeweld de humaniteit te betrachten bij de behandeling van de vijandelijke onderdanen en af te zien van aanvallen op de burgerbevolking. Terecht werd dit artikel door de Commissie niet aanvaard, aangezien het niet aangaat om, nu besloten was het oorlogsrecht niet in behandeling te nemen, dit punt incidenteel bij deze gelegenheid te beslissen.

Van de veertien vóór documentatie in aanmerking komende „topics” werden er drie aangewezen, met de studie waarvan zou worden aangevangen. Het zijn: 1. law of treaties; 2. arbitral procedure; 3. regime of the high seas.

Met de „law of treaties” heeft men enerzijds beoogd te komen tot een „tractaten-tractaat” als reeds veertig jaar geleden door Van Eysinga bepleit. Men wil daarmee meer eenheid brengen in de redactie van de verdragen. Deze laat in het bijzonder in de tegenwoordige tijd weer zeer veel te wensen over. De Volkenbond streefde naar uniformiteit op dit gebied en kon daarbij ook zekere resultaten boeken. Onder het regime van de Verenigde Naties is dit punt aanvankelijk verwaarloosd, zodat met name ten aanzien van de ratificatie-procedure (men denke aan de „aanvaarding”!) weer allerhande verschillende vormen naar voren zijn gekomen. Daarnaast echter heeft het aan de orde stellen van dit punt — waarvoor het Engelse lid Prof. Brierly tot rapporteur werd aangewezen — ten doel klaarheid te brengen in een aantal controversiële punten op dit gebied, zoals de rechtskracht van verdragen, welke zonder de constitutioneel vereiste parlementaire goedkeuring zijn bekrachtigd, de betekenis van de rebus sic stantibus clause, opzegging enz.

Met het aan de orde stellen van de arbitrale procedure — terzake waarvan het Franse lid Prof. Scelle als rapporteur zal optreden — bedoelt men een aantal twijfel-punten te doen onderzoeken, die op het gebied van de arbitrale procedure sinds 1907 — toen op de Tweede Vredesconferentie in Den Haag het Verdrag betreffende de vreedzame beslechting van internationale geschillen is herzien — in de praktijk zijn gerezen. Als voorbeeld moge worden genoemd de vraag, wat het rechtsgevolg zal zijn als een der partijen bij het scheidsgerecht de door hem aangewezen scheidsrechter of scheidsrechters terugtrekt; is daarmee de scheidsrechtelijke procedure lamgelegd of kan het scheidsgerecht dan in zijn gereduceerde samenstelling zijn taak voortzetten? Men zij er echter aan inachtig, dat uitsluitend beoogd wordt verbetering der arbitrale procedure, niet bevordering van het arbitrage-instituut in het algemeen.

Het aan de orde stellen van het rechtsregime van de volle zee — waaromtrent het rapport aan schrijver dezes werd opgedragen — beoogt niet slechts meer uniformiteit te krijgen in het rechtsregime van schepen in volle zee, bijv. ten aanzien van kwesties van aanvaring — men denke aan het Lotus-geval en de zeer aangevochten uitspraak ter zake van het Permanente Hof van Inter-

nationale Justitie — maar in het bijzonder ook om vast te stellen, wat de houding zal zijn ten opzichte van het recente probleem van de „continental shelf”. Het mag bekend worden geacht, wat hiermede wordt bedoeld: het is gebleken, dat onderzeese plateaux, die zich veelal in aansluiting aan het land tot ver buiten de territoriale zee uitstrekken, rijk zijn aan mineralen, en in het bijzonder aan olie. Daarmede worden nieuwe en ongekende economische mogelijkheden geopend, maar daarbij rijst tevens de vraag wie de zeggenschap over deze onderzeese gebieden zal mogen uitoefenen²⁾. Delen zij in de vrijheid der zee of zijn zij als *terra nullius* te beschouwen, vatbaar voor effectieve occupatie, of als *terra communis* der Statengemeenschap, of — vierde mogelijkheid — moet een recht worden aanvaard van de aangrenzende kuststaat op de uitsluitende zeggenschap over die „continental shelf”, hetgeen dus zou medebrengen het recht tot het weren van andere Staten bij de exploitatie van deze aardlagen, ook vóórdat tot occupatie is overgegaan? Verschillende Staten, o.a. de Verenigde Staten van Amerika, hebben bij proclamatie reeds deze „continental shelf” geannexeerd. De vraag rijst, of dit geoorloofd is en of daaruit voor de vrijheid der zee, zowel wat de scheepvaart als wat de visvangst betreft, niet ernstige gevaren voortvloeien. Nederland en Indonesië hebben bij deze kwestie zowel uit het oogpunt van de exploitatie der aardlagen als van de vrijheid van scheepvaart en visserij, een groot belang, en vandaar, dat dit vraagstuk hier te lande ook reeds de bijzondere aandacht heeft getrokken. De International Law Association heeft het aan de orde gesteld en voor de Nederlandse afdeling er van schreef Jhr Mr P. Feith een uitstekend prae-advies. Het komt zeer nuttig voor, dat de Commissie voor Internationaal Recht dit punt als een der eerste op haar agenda heeft geplaatst; aldus zal kunnen worden getracht de regeling van dit probleem in goede banen te leiden, alvorens de practijk in de verschillende Staten zich reeds definitief in uiteenlopende richtingen gaat bewegen. Het zal echter duidelijk zijn, dat men hier niet zozeer met de codificatie in engere zin te doen heeft, als wel met wat het Statuut eveneens aan de Commissie opdraagt, de „geleidelijke ontwikkeling” van het internationale recht.

Als reserve-onderwerp voor het geval een der drie rapporten niet vóór de volgende zitting gereed mócht komen, werd op voorstel van de heer Yepes (Columbia) aanvaard het asyrecht, waarover de heer Yepes zelf een „working paper” zal opstellen.

De zitting in Mei 1950 zal niet plaats hebben te Lake Success, maar te Genève. Merkwaardig is, dat de Commissie met algemene stemmen, uiteraard met uitzondering van de heer Koretsky, die zich wederom onthield, haar keuze op Genève vestigde; daarmee is echter nog geen beslissing genomen omtrent de volgende bijeenkomsten. De keuze is op Genève gevallen, aangezien aldaar in het vroegere Volkenbondsgebouw het Europees Bureau van de Verenigde Naties is gevestigd en daar een outillage voor moderne conferenties beschikbaar is, die te 's-Gravenhage ontbreekt. Men zal er hier te lande wel mede moeten rekening houden, dat Nederland zijn rol van gastheer op het gebied van de codificatie van het Volkenrecht slechts met veel inspanning zal kunnen blijven vervullen. Het is niet alleen de technische apparatuur, die ontbreekt, doch de moderne internationale conferenties eisen bovendien een wetenschappelijke voorbereiding, die slechts van een permanent en deskundig orgaan kan worden verwacht. De tijd, dat men voor een internationale conferentie kon volstaan met op het laatste moment een Secretariaat van enige bij elkaar gezochte jongere krachten in elkaar te zetten, is voorbij. Dit punt is ook van bijzonder belang met het oog op de voortzetting in Den Haag van

²⁾ Zie ook: „Amerika's Achillespees” door F. S. Noordhoff in „E.-S.B.” van 3 Augustus 1949, blz. 617.

het werk der conferenties voor internationaal privaatrecht. De Nederlandse Staatscommissie voor Internationaal Privaatrecht doet, bijgestaan door haar secretarissen, voor de voortzetting der Haagse conferenties voortreffelijk werk, maar slechts, indien zij bij de voorbereiding dezer conferenties kan beschikken over een staf van deskundigen, die hun volle tijd aan deze materie kunnen wijden, zal die stuwkracht kunnen worden ontwikkeld, die noodzakelijk zal zijn om deze materie op den duur voor Nederland te behouden. In ieder geval is het heugelijk, dat de eerste zitting van de Commissie voor Internationaal Recht wel heeft aangetoond, dat deze Commissie niet voornemens is zich voorlopig op het terrein van het internationale privaatrecht te begeven; slechts het onderwerp van de nationaliteit, dat evenzeer het Volkenrecht als het internationaal privaatrecht raakt, laat zij zich in geen geval ontnemen.

Het beeld van de eerste zitting der Commissie voor Internationaal Recht vertoont, naar uit bovenstaand overzicht blijkt, licht- en schaduwzijden. Dat echter in deze bijeenkomst in zo ruime mate overeenstemming van inzicht kon worden geconstateerd tussen de Europese, Amerikaanse en Aziatische juristen, zij het ook met uitzondering van het Sowjet-lid, is een verblijdend verschijnsel, dat ons het recht geeft goede verwachtingen te koesteren van de toekomstige werkzaamheid der Commissie.

Scheveningen.

J. P. A. FRANÇOIS.

DE BEDRIJFSORGANISATIE EN DE TERRITORIALE EN FUNCTIONELE BEVOEGDHEDEN.

De Regering zit nog een beetje met de verhouding tussen de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties en de lagere publiekrechtelijke lichamen. In de Memorie van Antwoord constateert zij, dat de leden van de Tweede Kamer nagenoeg algemeen van oordeel zijn, dat in het wetsontwerp onvoldoende aandacht is besteed aan het vraagstuk der staatsrechtelijke verhouding tussen de verordeningen van bedrijfsorganen en die van provinciën en gemeenten en zij betreurt, dat de Kamer in het Voorlopig Verslag geen enkele vingervijzing geeft hoe men zich de oplossing van die kwestie denkt. Enerzijds betreft het regelingen van wetgevers, die op een territoriaal begrensde gebied alle belangen van de betrokken huishouding behartigen, anderzijds regelingen van wetgevers, die voor het gehele land voor bepaalde delen van het bedrijfsleven een tot bepaalde onderwerpen op sociaal-economisch gebied begrensde taak hebben. De Regering wijst er op, dat van enige, uit begrippen van algemeen staatsrecht voortvloeiende, hiërarchie tussen deze verschillende voorschriften (in principe) geen sprake kan (mag) zijn. Het zal in de praktijk wel meevallen, meent de Regering, en waar collisies optreden, zal het vernietigingsrecht van de Kroon uitkomst moeten brengen.

Op wat voor gevallen doelt de Regering? Blijkens haar goed vertrouwen op minnelijke oplossingen, zal zij het oog hebben op eenvoudige kwesties, waarvan ik hier enige voorbeelden mag geven.

Gesteld, dat een gemeente een verordening maakt op de straathandel, zowel tot regeling van het bedrijf als in het belang van de openbare orde op markt en straat. Gesteld voorts, dat een bedrijf voor de handel de verkoop langs de weg wil regelen. De gemeente zal dan, voor zover zij het aantal venters als sociale maatregel heeft beperkt, moeten terugtreden. Zij zal de verordening moeten wijzigen, doch zekere beperkingen in het belang van het verkeer op de openbare weg zullen blijven gelden. Hier doet zich het geval voor, zoals in de Memorie van

Antwoord bedoeld, dat twee vergunningen nodig zijn: een erkenning van het bedrijf en een toelating door de gemeente. Heeft een venter zijn „erkenning”, dan is er misschien nog geen plaats op straat en wanneer die ruimte er wel is, kan de erkenning nog ontbreken. De Regering zegt, dat de tijd hier vanzelf een oplossing zal brengen.

Toch zitten zelfs aan dit eenvoudige geval nog bijzondere kantjes. Wat het bedrijf landelijk gewent acht, is territoriaal misschien onbevredigend. Wat zal er gebeuren, indien een bedrijf het deelnemen aan een markt verbiedt? Deze worden ingesteld krachtens de Gemeentewet, zodat algemene plaats- en streekbelangen praevaleren. Wanneer een belangrijke groep markt-kooplieden ergens moet wegblijven, kan een markt als geheel minder succes hebben. En hoe zal de verhouding zijn tussen de dienst van Sociale Zaken en het bedrijf ten aanzien van seizoenventers?

Nemen wij uit de talloze mogelijkheden nog een ander simpel geval. Een gemeente erkent naar de normen van de Geldschietwet iemand als houder van een geldschietbank (betaalzegelkas). Gesteld, dat een bedrijf voor spaar- en betaalzegelkassen de uitoefening van het bedrijf aan een vergunning verbindt: de bankhouder heeft dan wel een wettige toelating, doch hij kan zijn bedrijf niet uitoefenen op grond van een verordening van een publiekrechtelijk lichaam lager dan de Staat. Dit geval komt volgens het optimisme van de Memorie van Antwoord vanzelf in orde, want na zekere tijd zal het gemeentebestuur moeten constateren, dat de toegelatene zijn bedrijf niet uitoefent, waarna het op grond van art. 19 der Wet de toelating kan intrekken. Dit is inderdaad een oplossing, maar zij is toch weinig elegant.

Maar hoe nu, indien de gemeente, op grond van ervaringen van haar dienst voor Sociale Zaken, ervan overtuigd is, dat een geldschietbank (al of niet met zegels) een minder groot kwaad is dan een afbetalingsmagazijn? Zij laat dan geheel andere normen gelden dan het bedrijf. Wordt dit conflict niet opgelost, dan zal de gemeente zich gedwongen kunnen achten zelf een spaar- of crediet- en voorschotbank op te richten. De wet (art. 3) verklaart de gemeenteraad daartoe bevoegd. Nemen wij aan, dat de gemeente zich terwille van deze nieuwe instelling bij het bedrijf moet aansluiten; dan zal zij het „Reglement”, dat in art. 4 is voorgeschreven, aan de bepalingen van het bedrijf moeten aanpassen. Maar hoe nu te handelen, wanneer een Gemeenteraad, die in territoriale noden wil, voorzien, voorschriften ontmoet, die zich daartegen verzetten? Grote algemene belangen kunnen bij deze competentiegeschillen op het spel komen te staan.

Moelijk wordt het ook, wanneer bijv. een bedrijf voor vee en vles bepaalt, dat niet mag worden geslacht in de keuringskring, die volgens wettelijke bepalingen in het leven is geroepen. Dergelijke collisies worden niet spoedig opgelost. Is er voldoende waarborg, dat op dit vlak geen particuliere ondernemingsbelangen gaan overheersen? Niet alleen eigen, gemeentelijke, maar ook gewichtige belangen van de volksgezondheid kunnen hier worden geschaad. Moet men het schenden van een algemeen belang nu maar aanzien, in afwachting van eideloze vernietigingsprocedures? Kan men dergelijke moeilijkheden niet beter voorkomen?

Aan de voorgaande uiteenzetting kleeft het bezwaar, dat betrekkelijk eenvoudige gevallen werden behandeld. Zij zijn in zekere zin misleidend, omdat men in een toestand van scheppend optimisme moeilijkheden, als hierboven omschreven, te licht telt.

Maar men moet er zich rekenschap van geven, dat de gemeente, zij het tot een zeker territorium begrensde, op economisch gebied reeds onbetwist openbare belangen behartigt. In „Economisch-Statistische Berichten” van

18 Juni 1947, blz. 492, heeft Mr H. A. Foyer gewezen op de gemeente als afnemer, leverancier en concurrent¹⁾. Z.i. moeten de gemeenten onder de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties vallen wegens haar openbare nutsbedrijven, tram- en busdiensten, de spaarbanks, de banken van lening, de gemeentelijke havenbedrijven, de diensten van gemeentewerken als uitvoerder van publieke werken in eigen beheer enz. In het nummer van 23 Juli 1947, blz. 592, heb ik hierbij enige aantekeningen gemaakt en er op gewezen, dat het pleidooi van Mr Foyer uitgaat van het apriorisme, dat publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties en centrale overheid mogen worden geïdentificeerd. En zijn antwoord was: „de sociaal-economische ontwikkeling dwingt tot samenwerking, planning en coördinatie. De gemeenten zullen daarom, evenals de particuliere bedrijven, een deel van haar vroegere autonomie inzake lonen, tarieven, prijzen, investeringen, uitgifte van industrieterreinen, enz. blijvend moeten missen ten behoeve van een conjunctuur- en structuurpolitiek in groter verband”.

Hoe nu? Zal de gemeente buiten de Ambtenarenwet om de arbeidsvoorwaarden moeten herzien, omdat zij verplicht wordt zich aan te sluiten bij diverse bedrijfsschappen, die afwijkende regelingen hebben? De praktijk met de Woltersomse organisatie toont een bonte verscheidenheid van aansluitingen tot in het belachelijke. Een middelgrote gemeente moest worden aangesloten bij de binnenbeurtoort wagens het exploiteren van twee pontjes in een gracht; een grote gemeentelijke reinigingsdienst zag zich aan de tafel met glazenwassers, een moderne ontsmettingsdienst met zuiveraars (bestrijding van wandluizen). Ik wil deze excessen daarlaten, en liever vragen hoe het zal gaan wanneer een energieschap tarieven gaat vaststellen ten nadele van de gemeentefinanciën. Hoe zal het gaan met gemeentelijke sportvelden en zullen gemeentelijke theaters zich moeten richten naar aanwijzingen van een bedrijfsschap, waarin de bioscopen de boventoon kunnen voeren? Zal de gemeente geen openbare werken meer kunnen uitvoeren en geen industrieterreinen meer gereed kunnen maken zonder toestemming van met overheidsgezag beklede belanghebbenden?

Gaat het deze kant uit? Ik kan niet geloven, dat de wetgever dit frustreren van wat wettelijk reeds tot stand werd gebracht, deze afbraak van ons gemeentelijk leven, deze verwoesting van een stuk Nederlandse cultuur, wenst. Hier zullen gewichtige belangen moeten worden ontzien.

Indien de wetgever het ontwerp aanneemt, bedoelt hij kennelijk daarmede te streven naar sociale zekerheid voor allen. Hij wil het bedrijfsleven dienstbaar maken aan een sociale politiek, die het prijsstelsel niet meer alleen als reguleerder van de productie aanvaardt, doch ook het plan. Dit leidt tot economische gebondenheid, waarvoor de Regering niet zelf geheel de verantwoordelijkheid wil dragen. Zij aanvaardt het principe van de overheidsbemoeiing, doch zij wil werken volgens een gedecentraliseerd systeem: zij wil ondernemers en werknemers gezamenlijk bij de uitvoering van de planhuishouding betrekken. Dit moet leiden, zoals Dr A. H. M. Albrechts in „De leer der maatschappelijke economische organisatievormen” betoogt, tot veranderingen in de structuur van ons economisch leven.

De gemeenten zijn evenwel met planmatig handelen al een eind op streek. Als voorbeeld moge dienen de oprichting in overleg met het Rijk en tezamen met de provinciale Electriciteits-Productie-bedrijven S.E.P. En het tweede doel: „medezeggenschap” is praktisch bereikt. De overheidsbedrijven worden onder toezicht van hoger gezag bestuurd door de Overheid en zij worden dagelijks geleid door werknemers (ambtenaren). In de gemeentelijke

sfeer is de sociale zekerheid praktisch tot het hoogst mogelijke (overheids-) peil opgevoerd.

Noch Regering, noch Volksvertegenwoordiging willen deze resultaten teniet doen. Ik wil aannemen, dat niemand het bloeiende gemeentelven wil zien verschrompelen. Maar het gevaar dreigt, dat toch veel stuk wordt gemaakt. Bij elke ordening zal iets moeten worden prijsgegeven, maar tegelijkertijd zullen belangen moeten worden ontzien, anders dreigt toch weer wanorde, zeker wanneer men de ordening overlaat aan hen, die het gemeentelijk leven niet voldoende kennen.

Het zal wel meevallen, meent de Regering.

Dat is beperkt mogelijk, maar niet zeker en op bepaalde gebieden is het zelfs onwaarschijnlijk. Zal het gaan om de instelling van bijv. een energieschap, dan zal de voor de oprichting noodzakelijke overeenstemming tussen de Regering, de Sociaal-Economische Raad en een voldoende representatieve vertegenwoordiging van de betrokken ondernemers en van de betrokken werknemers niet verkregen kunnen worden zonder medewerking van provinciën en gemeenten, die dus bij de instelling een machtige zeggenschap zullen hebben. Maar hoe zal het gaan in geval de reeds bestaande publiekrechtelijke lichamen niet zulk een dominerende plaats innemen? Bedrijfsschappen, hoofdbedrijfsschappen of productschappen, bij wier oprichting men niet in de eerste plaats aan gemeenten denkt — zodat deze niet zullen worden gehoord — kunnen, neen zullen bij de uitvoering van hun functionele taak verordeningen maken, die het gemeentelijk beheer raken en op het territoriale beleid inbreuk maken. Wanneer, waar en hoever zal het territoriale openbare belang moeten wijken voor het economisch belang, zoals een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie dit ziet? Men kan deze laatste niet de zeggenschap tot de uiterste consequentie in handen geven, te minder wegens de niet openbare behandeling van het openbare belang. De Regering staat afwerend tegenover de openbare behandeling van de verordeningen van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties; is dat om de eigen belangen te de samenwerkende privaatrechtelijke ondernemingen te ontzien, dan staan deze bij de gemeenten, die het algemeen belang in het openbaar behandelen, toch ver ten achter. Zal dit uit bestuursoogpunt op de duur leiden tot een verbetering of een slechter worden van de verhouding tussen bestuurder en bestuurde?

Indien de wetgever al aanleiding vindt om de gemeenten in de economische bedrijfsorganisatie met verordenende bevoegdheid voor het gehele land te betrekken, dan ware ter beveiliging van praevalerende belangen op bestuursrechtelijk gebied in de raamwet positief vast te leggen, dat in de algemene maatregel van bestuur, waarin wordt voorgeschreven ten aanzien van welke onderwerpen aan een in te stellen bedrijfsorganisatie verordenende bevoegdheid kan worden gegeven en wie door die verordeningen kan worden gebonden; tevens zal moeten worden bepaald, dat gemeenten niet door verordeningen of besluiten kunnen worden gebonden, tenzij met een voldoende representatieve vertegenwoordiging van het gemeentelijk leven overeenstemming is bereikt.

Rotterdam.

J. HASPER.

EEN HALVE EEUW „CENTRAAL BUREAU”.

Inleiding.

Momenteel zijn bijna 500 plaatselijke aankoopverenigingen direct of indirect (via regionale organisaties) aangesloten bij de Nationale Coöperatieve Aan- en Verkoopvereniging voor de Landbouw „Centraal Bureau” G.A. te Rotterdam. Dit betekent, dat, afgezien van de Rooms-Katholieke, bijna alle lokale aankoopcoöperaties er lid

¹⁾ In een artikel getiteld: „Verplichte aansluiting van openbare diensten en bedrijven bij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties”.

van zijn. Bij deze coöperaties zijn ruim 80.000 boeren aangesloten.

Als commerciële centrale is het Centraal Bureau in 1900 zijn werkzaamheden op een zeer bescheiden schaal begonnen. Over het laatste boekjaar had het een omzet van ruim f 151 mln. In het economisch leven van ons land neemt het Centraal Bureau een unieke positie in. Het is de belangrijkste importeur (respectievelijk binnenlandse groothandelsorganisatie) van kali-, stikstof- en fosforzuurmeststoffen, voedergranen en enkelvoudige vee-koeken, zaaizaad en pootgoed en wellicht ook van bestrijdingsmiddelen. Op de markt der landbouwwerktuigen neemt het een vooraanstaande plaats in. In 1938 kreeg het statutair de bevoegdheid zich met de afzet van agrarische producten bezig te houden. Met de aangesloten verenigingen beheerst het thans een belangrijk deel van het aanbod der in ons land voortgebrachte landbouwproducten, van de rogge bijv. 25 pCt, van de tarwe ongeveer 15 pCt.

In dit artikel zullen de hoofdlijnen van de ontwikkeling dezer instelling worden beschreven. Daarbij vraagt in de eerste plaats de oprichting en de organisatorische structuur onze aandacht. Vervolgens komt, als voorbeeld, de geleidelijke versteviging van de commerciële positie op de markt der stikstofmeststoffen aan de orde. Tot slot zal worden ingegaan op enkele bedrijfseconomische aspecten van de ontwikkeling, o.a. op de financiering.

De oprichting en de juridisch-organisatorische structuur.

In 1898 verenigden de veertien, door het Duitse Kali-syndicaat erkende, importeurs van kalimestoffen zich tot een consortium, dat met ingang van 1 Januari 1899 in werking trad. In een circulaire, die in een vrij scherpe toon was gesteld, werd aan de aankoopcoöperaties o.a. medegedeeld, dat de leden van het consortium voortaan niet meer op aanbestedingen zouden inschrijven, terwijl tevens de openbare controle der Rijkslandbouwproefstations op het gehalte der kalizouten buiten toepassing werd verklaard.

Door deze bepalingen werd de toenmalige werkwijze der aankoopcoöperaties in het hart getroffen. Groot was dan ook de ontstemming, die de inhoud van de circulaire onder de boeren wekte.

Op initiatief van het Nederlandsch Landbouw-Comité, dat echter generlei financiële aansprakelijkheid op zich nam, werd in 1899 als reactie op de monopolisering van de kali-import het „Centraal Bureau uit het Nederlandsch Landbouw-Comité” in het leven geroepen. Dit commerciële centrale orgaan der aankoopverenigingen kreeg een merkwaardige structuur. Hoofdzakelijk omdat het bezit van rechtspersoonlijkheid bij de aankoopcoöperaties destijds slechts zeer sporadisch voorkwam, kon het Centraal Bureau niet worden ingericht als een top-coöperatie. Daarom werd het (in 1901) geconstrueerd als een coöperatie, statutair uit maximaal elf leden bestaande, uit iedere provincie één. Deze personen namen ten behoeve van de boerenstand het financiële risico op zich, verbonden aan de centralisatie van de aankoop van landbouwbenodigdheden.

Noodgedwongen was de inrichting van het Centraal Bureau dus weinig democratisch. Naarmate de reserves van het Centraal Bureau stegen en de lokale aankoopverenigingen zich uitbreidden, ondervond deze structuur van de zijde der boeren een toenemende critiek. Met medewerking van de leden van het Centraal Bureau werden dan ook sinds 1907 onder leiding van het Landbouw-Comité pogingen ondernomen om de organisatorische opbouw te verbeteren. Eerst in 1918 leidden deze tot resultaten en vond een ingrijpende statutenwijziging plaats.

Het zou ons te ver voeren, hier uitvoerig op de vrij ingewikkelde organisatorische structuur van het Centraal Bureau in de daaropvolgende jaren in te gaan. Volstaan zij met te constateren, dat aan de provinciale stands-

organisaties statutair een commerciële functie als schakel tussen het Centraal Bureau en de lokale aankoopverenigingen was toegekend.

De aankoopfunctie dezer instellingen (gewestelijke leden van het Centraal Bureau) kwam in de practijk echter weinig tot zijn recht. Het gevolg was, dat de aansprakelijkheidsregeling van het Centraal Bureau, die was gebaseerd op de afneming der leden, op losse schroeven kwam te staan.

Speciaal deze omstandigheid noopte tot een tweede ingrijpende reorganisatie. Nadat onder leiding van het Centraal Bureau de statuten der plaatselijke aankoopverenigingen zoveel mogelijk uniform waren gemaakt, waarbij de onbeperkte aansprakelijkheid der leden gezamenlijk erin werd opgenomen, kreeg deze in 1928 zijn beslag. Bij die gelegenheid werd het Centraal Bureau ingericht als een coöperatieve vereniging, waartoe lokale aankoopcoöperaties en regionaal-centrale commerciële organisaties daarvan, wier solvabiliteit was gewaarborgd, konden toetreden. De aansprakelijkheid der leden van het Centraal Bureau werd beperkt, omdat van hen niet kon worden verwacht, dat zij de werking van hun centrale organisatie ten volle konden overzien en beoordelen. De leden namen de verplichting op zich, hun benodigdheden „als regel” van het Centraal Bureau te betrekken, hun jaarstukken aan het Centraal Bureau op te zenden en (in 1936) hun boekhouding onder controle te stellen van een door het bestuur van het Centraal Bureau goed te keuren accountant.

Uit organisatorisch oogpunt is van belang, dat geleidelijk een zgn. buitendienst en een juridische afdeling tot ontwikkeling werden gebracht, waardoor het contact met de leden werd verstevigd. Na de Duitse bezetting nam het Centraal Bureau tevens de opleiding van directeurs ten behoeve van zijn leden ter hand.

In 1937 werd door de Algemene Vergadering het besluit genomen tot het saneren van ledenverenigingen, die in financiële moeilijkheden waren geraakt. In totaal werd hiervoor een bedrag van f 350.000 ter beschikking gesteld. De Coöperatieve Centrale Raiffeisenbank te Utrecht participeerde in de aan de saneringen verbonden kosten. Zij had daar belang bij, omdat bij haar aangesloten boerenleenbanken optraden als credietinstellingen van aankoopverenigingen, die noodlijdend waren.

Het besluit tot sanering hield in, dat het Centraal Bureau (evenals de Raiffeisenbank) ervan afzag, een beroep te doen op de onbeperkte aansprakelijkheid, die in de statuten der te saneren ledenverenigingen als lidmaatschapsvereiste was opgenomen. Zouden de centrale organisaties tot faillissementsaanvragen van een vereniging zijn overgegaan, dan zou het gehele coöperatie-wezen in ons land de schadelijke terugslag daarvan hebben ondervonden. In feite was hun dat daarom onmogelijk. Deze situatie komt dus hierop neer, dat het Centraal Bureau feitelijk de nadelige financiële gevolgen van een eventueel onjuiste bedrijfsvoering der ledenverenigingen draagt. In dit licht gezien verwondert het niet, dat omtrent de verstrekking van omvangrijke bedrijfscredieten aan plaatselijke aankoopverenigingen tussen het Centraal Bureau en de Raiffeisenbank gewoonlijk vooraf overleg wordt gepleegd.

De organisatorische ontwikkeling overziende blijkt, dat zich een sterke tendentie tot centralisatie heeft doen gelden. De ledenverenigingen zijn bereid gebleken, hun autonomie in verschillende opzichten belangrijk te beperken door aan hun gemeenschappelijke orgaan steeds meer bevoegdheden over te dragen. Organisatorisch heeft het Centraal Bureau zich ontwikkeld tot een krachtige gemeenschap ter behartiging van de talrijke belangen, die aan de coöperatieve aankoop (en afzet) in ons land zijn verbonden.

Voorbeeld van de commerciële werkzaamheden.

Geplaatst voor de keuze om in dit artikel een zo volledig mogelijk, doch noodzakelijk enigszins opsommend, overzicht te geven van de commerciële activiteit van het Centraal Bureau op alle terreinen van de aankoop en de afzet, dan wel het optreden van het Centraal Bureau op een enkele markt uit de veelheid van de stof te lichten en deze meer diepgaand te bezien, geven wij de voorkeur aan het laatste. Op deze wijze kan het best een typering van de werkzaamheden van het Centraal Bureau worden verkregen. Wij zullen ons tot de markt der stikstofmeststoffen, beperken. Het, spijt ons diensgevolge genoodzaakt te zijn, o.a. voorbij te gaan aan het Instituut voor Moderne Veevoeding „De Schothorst”, dat door het Centraal Bureau ter beschikking is gesteld van de drie Centrale Landbouworganisaties, welke namens de verbruikers controle doen uitoefenen op de kwaliteit der coöperatief bereide mengvoeders en waar geleerden van naam voederproeven verrichten in het belang van de gehele Nederlandse veehouderij. Ook op het door het Centraal Bureau geëxploiteerde veredelingsbedrijf van zaai-zaad en pootgoed te Hoofddorp, dat thans op dit gebied het meest vooraanstaande in ons land is, de grote diversiteit van de gewassen, waarop de verdelingswerkzaamheden betrekking hebben, in aanmerking genomen, kan niet worden ingegaan. Het initiatief van het Centraal Bureau tot de welgeslaagde poging, om een gehele tak van coöperatieve verwerkingsindustrie (de vleesverwerking) uit zijn ervaar op te heffen, blijft eveneens buiten beschouwing. Volgen wij echter de uitgestippelde lijn.

Tot omstreeks 1925 was de chilisalpeter de belangrijkste stikstofmeststof. Het Centraal Bureau kocht dit product aan van Belgische en Duitse importeurs op het Europese continent. Daarbij fungeerde het als bestelvereniging. Eerst in 1921 onderging deze inkooppolitiek een wijziging en kocht het uit de Verenigde Staten chilisalpeter aan, in anticipatie op de vraag der leden. Het sloeg voorraad in gehuurde pakhuisruimten in de havens op en liep prijsrisico's. In het daaropvolgende jaar slaagde het erin, tot directe aankoop van chilisalpeter van de in een kartel verenigde producenten over te gaan. Daarmede verkreeg het de positie van importeur, mede ten behoeve van daarvoor in aanmerking komende centrale coöperatieve aankooporganisaties in binnen- en buitenland. Van hoeveel betekenis deze functie was moge blijken uit het feit, dat het Centraal Bureau in de daaropvolgende jaren alleen al ten behoeve van zijn ledenverenigingen ruim 50 pCt van de Nederlandse import van chilisalpeter voor zijn rekening nam.

Omstreeks 1925 moest de chilisalpeter, een mineraal product, zijn dominerende positie afstaan aan de zwavelzure ammoniak, destijds de belangrijkste synthetische stikstofmeststof. Dit product werd, via een vertegenwoordiger, door het Duitse stikstofsyndicaat in ons land geïmporteerd. Toen de betekenis van de chilisalpeter afbrokkelde, omdat de producenten zich onvoldoende realiseerden, dat hun stikstofmonopolie tengevolge van de opkomst der synthetische stikstofmeststoffenindustrie verloren was gegaan, kreeg het Duitse syndicaat de suprematie op de Nederlandse markt. Zolang deze toestand voortduurde kon het Centraal Bureau onmogelijk een eersterangpositie op onze nationale stikstofmarkt krijgen, omdat het syndicaat de coöperaties weinig welgezind was.

Omstreeks 1930 trad echter een grondige wijziging in deze situatie op door de opkomst van onze nationale industrie van synthetische stikstofmeststoffen. Zo namen de Staatsmijnen de productie van zwavelzure ammoniak ter hand en gingen in 1932 over tot de fabricage van (kalk)ammonsalpeter. De „Mekog” ving in IJmuiden aan met de productie van kalksalpeter en zwavelzure ammoniak.

De Nederlandse aankoopcoöperaties, die genoodzaakt waren zich te heroriënteren op de synthetische stikstofmeststoffen, doch daarbij op het Duitse syndicaat waren gestuit en bovendien in beginsel de voorkeur gaven aan het aankopen van een product van nationale herkomst, traden met de Staatsmijnen in relatie. Deze moesten zich als nieuwe producent uiteraard nog een positie op de stikstofmarkt verwerven en hechtten er veel waarde aan, de zekerheid van een behoorlijke en stabiele afzet te verkrijgen. Zij verklaarden zich bereid, de stikstofmeststoffen (ook aan de particuliere handel) te verkopen tegen „prijzen”, welke niet hoger waren dan de kostprijs, verhoogd met een matige winst.

Op grond van deze toezegging vonden het Centraal Bureau, dat ten aanzien van de stikstofmeststoffen destijds commercieel ook voor de R.-K. groothandelsaankoopcoöperaties optrad, en de Staatsmijnen elkaar. Reeds in 1932 moest de zwavelzure ammoniak zijn dominerende positie op de Nederlandse markt aan de (kalk)ammonsalpeter afstaan. Aan de hand van cijfers kan worden aangetoond, dat de steun, die de aankoopcoöperaties onder leiding van het Centraal Bureau aan de Staatsmijnen (en in een latere fase ook aan de „Mekog”) gaven, voor hen van grote praktische betekenis was. Door het Centraal Bureau is, ten gunste van de nationale stikstofindustrie, een duidelijk merkbaar invloed uitgeoefend op de keuze der stikstofmeststoffen van de boeren.

Het zal geen verwondering wekken, dat het Centraal Bureau, op grond van zijn goede verstandhouding met de Staatsmijnen en de „Mekog”, zich niet verzette tegen de contingentering van de import van stikstofmeststoffen in ons land, die in 1934 plaats vond. Het wist zich gedekt door de toezegging der producenten, met wie vooraf overleg was gepleegd. In dit verband dient tevens te worden gewezen op de merkwaardig aandoende, doch in werkelijkheid goed gefundeerde opvatting van het Centraal Bureau omtrent de syndicaatsvorming in de stikstofmeststoffenindustrie. Zo achtte het Centraal Bureau het totstandkomen in 1930 van de „Convention internationale de l'Azote” (C.I.A.), het internationale stikstofkartel toe te juichen, wanneer men de belangen der boeren op lange termijn in aanmerking nam. Ongetwijfeld zou concurrentie onder de producenten tijdelijk tot lagere prijzen hebben geleid. „Doch wij weten”, aldus het Centraal Bureau, „dat aan elken oorlog een einde komt en wanneer de vrede tusschen de verschillende producenten gesloten wordt, moet de oorlogsschatting vastgesteld en opgebracht worden en die betaalt dan de verbruiker dubbel en dwars in den vorm van hogere prijzen”. De boer wenste (met regeringshulp) lonende prijzen voor zijn producten, om overeenkomstige redenen mocht van hem worden verwacht, dat hij zijn stikstofmeststoffen inkocht tegen prijzen, die de noodzakelijke productie-kosten dekten.

Het Centraal Bureau stelde de stikstofmeststoffen tegen de dagprijzen op de groothandelsmarkt, verhoogd met een marge ter dekking van de kosten, aan zijn leden ter beschikking. In 1923 voerde het zgn. vertrouwensorders in. De productie van stikstofmeststoffen vindt n.l. continu plaats, zij worden echter voornamelijk in de maanden Februari-Juni gebruikt. Om de opslag bij de handel te stimuleren, volgden de producenten een politiek van gestaffelde prijzen: lage zomerprijzen, die vervolgens geleidelijk opliepen en tegen het einde van het seizoen het hoogst waren. In 1923 ging het Centraal Bureau ertoe over, nog vóórdat de zomerprijzen bekend waren, van zijn leden orders in blanco te vragen. Deze werden tegen de lage zomerprijzen ingekocht en (in de opgegeven maand van aflevering) aan hen ter beschikking gesteld, niet tegen de dan geldende groothandelsprijzen, doch tegen de inkoopsprijs plus bijkomende kosten. Deze politiek der vertrouwensorders bleek een groot succes. Van de 87-maal, dat het Centraal Bureau bijv. voor Februari-

levering gedurende de periode 1922-1939 verschillende stikstofmeststoffen op basis der vertrouwensorders heeft aangeboden, waren de prijzen 72-maal lager dan de groothandelsprijzen. De vertrouwensorders vormden het instrument, waarmede het Centraal Bureau de basis legde voor de prijsvorming op de binnenlandse markt voor stikstofmeststoffen.

Via hun aankoopcoöperaties wordt thans ongeveer 50 pCt van de in ons land verbruikte stikstofmeststoffen door de boeren betrokken. Het aandeel in de totale aangekochte hoeveelheid van het Centraal Bureau op zichzelf bedraagt ruim een derde. Gedurende de laatste decennia ligt er geen merkbare tendentie tot stijging in. Dit wijst erop, dat zelfs de scherpste prijspolitiek (in de jaren dertig is het voorgekomen, dat het Centraal Bureau zijn diensten gratis ten behoeve van zijn leden verrichtte) nauwelijks enig effect heeft in de richting van een toeneming van zijn aandeel. Kennelijk dienen o.a. ook de andere wapenen uit het arsenaal der verkoopstimulering te worden gebruikt om dit effect te bereiken.

Enkele bedrijfseconomische aspecten.

Wanneer wij de debetzijde van de balansen van het Centraal Bureau per 30 Juni, dus aan het einde van het seizoen, over de afgelopen vijftig jaar bezien, dan valt op, dat er tot omstreeks 1920 nagenoeg geen voorraden op voorkwamen. Dit is te begrijpen, want het werkte gedurende de eerste decennia van zijn bestaan overwegend als een bestelvereniging. Eerst in 1919 verkreeg het definitief een importeurspositie op het gebied van de voedergranen en de enkelvoudige veeoekelen, terwijl het sinds 1922 optrad als importeur van chilisalpeteer. Van deze — en andere — artikelen werden sindsdien voorraden aangehouden.

Vaste activa kwamen destijds op de balansen in het geheel niet voor. Eerst toen het Centraal Bureau in 1919 van Enschede naar Rotterdam verhuisde, werd een kantoorpand gekocht. Daarna is, meer in het bijzonder na 1930, voor een bedrag van ruim f 6,5 mln in duurzame bedrijfsactiva geïnvesteerd. Tot deze activa behoren een veevoederfabriek te Rotterdam, een vijftal graansilo's, achttien magazijnen voor de opslag van kunstmest en andere bedrijfsbenodigdheden (deze zijn ten dele aan leden verhuurd), „De Schothorst”, het veredelingsbedrijf te Hoofddorp, het vermeerderingsbedrijf „De Harscamp”, een autoreparatiewerkplaats te Lochem en een landbouwwerktuigenfabriek te Steenwijk. Op deze activa is ruim de helft van de aanschaffingswaarde afgeschreven, d.w.z. 80 pCt meer dan statutair is voorgeschreven.

De deelnemingen van het Centraal Bureau in andere bedrijven verschijnen eerst omstreeks 1935 op de balansen. Zij betreffen in hoofdzaak deelneming in een zevental op coöperatieve grondslag werkende op- en overslagbedrijven, die door een aantal in de omgeving daarvan gevestigde ledenverenigingen gezamenlijk met het Centraal Bureau worden geëxploiteerd.

Tot 1920 vormden de vorderingen op de plaatselijke aankoopcoöperaties wegens gedane leveranties verreweg de belangrijkste actiefpost. Neemt men in aanmerking (wij wenden ons nu tot de creditzijde der balansen), dat het eigen kapitaal van het Centraal Bureau in deze periode van een zeer geringe betekenis was en de post crediteuren (bank en leveranciers) daarop als verreweg de belangrijkste paraisseerde, dan blijkt de werkwijze van het Centraal Bureau uit een oogpunt van financiering in de aanvang een zekere gelijkenis met die van een bank te hebben vertoond: het nam enerzijds credieten op en zette deze anderzijds uit. Permanent benodigd bedrijfskapitaal werd destijds door middel van kort bankcrediet gefinancierd, hetgeen uit liquiditeitsoogpunt minder gewenst is te achten. De zwakke financiële basis als gevolg van het gebrek aan eigen kapitaal (een euvel, waaraan in deze jaren veel coöperaties leden) noopte daar evenwel toe.

Na omstreeks 1920 trad een grondige wijziging in deze situatie op. In dat jaar werd nl. een rekening „fonds voor prijsverschillen” geopend, welke fungeert als een intern instrument ter verzekering van de prijsrisico's, die op de voorraden worden gelopen. In dit fonds is per saldo geleidelijk een aanzienlijk bedrag geaccumuleerd. Er werkten nl. een aantal factoren (waarop te dezer plaatse niet zal worden ingegaan), die systematisch een eenzijdige invloed in de richting van een stijging van het fonds uitoefenden. Als gevolg daarvan kreeg het fonds een tweede belangrijke taak: het werd, naast de aansprakelijkheid der leden, de tweede pijler, waarop de financiering van het Centraal Bureau rustte. Medio 1948 was in het fonds een bedrag van bijna f 8 mln aanwezig. In de loop der jaren is er een som van bijna f 5 mln aan onttrokken voor extra afschrijvingen, extra uitkeringen aan de leden, de betaling van belastingen en het saneren van noodlijdende verenigingen. De krachtige politiek van interne financiering (in 1928 werd een verplichte reservering van een deel van het bedrijfsoverschot voorgeschreven) had tot resultaat, dat tegen 1940 ruim 80 pCt van de aan het einde van het seizoen benodigde middelen uit eigen kapitaal bestond. Het fonds voor prijsverschillen maakte daarvan bijna 90 pCt uit. Dientengevolge kon, na een overgangperiode in de jaren twintig, van het opnemen van kort bankcrediet, waarvan het Centraal Bureau sinds 1922 door de Coöperatieve Centrale Raiffeisenbank werd voorzien, aan het einde van het seizoen worden afgezien.

Zoals op zovele gebieden heeft de Duitse bezetting ook op de financiering van het Centraal Bureau een ongunstige invloed uitgeoefend. Het vruchtbare effect van de politiek van interne besparingen is er in vrij ernstige mate door verstoord. De bedrijfscontinuïteit werd verbroken, waardoor enerzijds de vorming van eigen kapitaal stagneerde, terwijl anderzijds de kapitaalbehoefte na de bevrijding toenam als gevolg van de prijsstijging en de verhoogde goederenomzet. Na 1945 werd het Centraal Bureau er dan ook weer in toenemende mate toe genoodzaakt, kort bankcrediet ter financiering van permanent benodigd bedrijfskapitaal aan te trekken. De solvabiliteitsgrondslag, waarop dit plaats vindt, is echter veel steviger dan gedurende de eerste decennia van zijn bestaan. Bovendien is de organisatorische basis veel hechter.

Tot 1942 heeft de jaarlijkse exploitatierekening van het Centraal Bureau permanent een overschot vertoond, dat in de vorm van een reductie op de voorlopig in rekening gebrachte prijzen, na aftrek van de voorgeschreven reserveringen, aan de leden werd uitgekeerd. De tijdens de Duitse bezetting als gevolg van de omzetvermindering geleden verliezen zijn van het reservefonds afgeboekt. De exploitatierekening vertoont sinds 1946 weer een positief saldo. Dit is door de Algemene Vergadering, die van de noodzaak ener verdere financiële versterking van haar organisatie is doordrongen, ieder jaar geheel voor reservering bestemd.

's-Gravenhage.

Dr J. H. VAN STUIJVENBERG.

Rectificatie.

In ons artikel in „E.-S.B.” van 31 Augustus 1949, blz. 696, rechter kolom, 46e regel, staat abusievelijk 45.000 ton; dit moet zijn 450.000 ton.

AANTEKENING.

DEVALUATIE VAN HET POND STERLING?

Deze week beginnen te Washington de monetaire besprekingen tussen de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Canada. Onmiddellijk daarna vindt een bijeenkomst plaats van de leden van het Internationale Monetaire

Fonds; zoals bekend moet het I.M.F. toestemming geven tot devaluaties zijner leden van meer dan 10 pCt.

Van het resultaat van bovengenoemde besprekingen hangt af, of het pond sterling al dan niet zal worden gevalueerd. Maar ook over het lot van de meeste West-europese en een aantal andere valuta's zal hier indirect worden beslist, daar wel mag worden aangenomen, dat een aantal andere landen zich geheel of gedeeltelijk zal aansluiten bij eventuele Engelse maatregelen.

Omtrent hetgeen op de conferentie zal worden beslist, zelfs omtrent devaluatiepercentages, hebben reeds vele geruchten en voorspellingen de ronde gedaan. Liever dan hierop in te gaan, geven wij in het onderstaande enige persstemmen weer, welke een indruk kunnen geven van het Amerikaanse en Engelse standpunt in de te behandelen vraagstukken.

Onder de titel „The battle of the pound” geeft het Amerikaanse maandblad „*Fortune*” van Augustus 1949 enige beschouwingen over het sterlingprobleem. Dit blad ziet de hoofdfouten van Engeland in het ontbreken van concurrentielust en in het bestaan van geleide economie (het handhaven van de „controls”).

Het doel van Sir Stafford Cripps, aldus dit blad, is het vormen van een Vierde Empire, welks instrument het pond sterling zal zijn. Dit empire zal niet zijn gebonden aan vaste territoriale grenzen, doch berusten op het gemeenschappelijk belang, dat zijn leden hebben bij hoge kosten, gegarandeerde afzetmarkten en oneconomische investeringen. Het zal worden bijgehouden door een stelsel van bilaterale verdragen.

Het veel gebruikte woord dollartekort wekt verkeerde suggesties. Een vrije wereldmarkt voor goederen en diensten brengt de betalingsbalansen van alle landen in evenwicht, waarbij de levensstandaard in elk land afhangt van zijn hulpbronnen en de bekwaamheid, waarmede deze worden geëxploiteerd. De theorie van de internationale handel leert, dat om het dollartekort op te heffen, de betreffende landen meer moeten exporteren en minder importeren, dus hun levensstandaard verlagen. Naar „*Fortune*” meent, is het juist de functie van de wisselkoers om import en export te reguleren. De huidige wisselkoersen zijn in 1946 vastgesteld en passen niet meer voor de huidige omstandigheden. Practisch alle Europese valuta's, waaronder het pond sterling, zijn overgewaardeerd t.o.v. de dollar. De meeste der Europese valuta's zijn op hun beurt overgewaardeerd ten opzichte van het pond sterling.

De Engelse goederen zijn te duur voor de dollarmarkt en bovendien daarvoor niet geschikt. Hoe ook de elasticiteit van de Amerikaanse vraag naar goederen is, devaluatie zou de inspanning van het Engelse bedrijfsleven om naar de Verenigde Staten te exporteren zeker stimuleren. In elk geval zou de neiging, om op de binnenlandse markt, die hogere prijzen biedt, te verkopen, afnemen.

Het risico van werkloosheid moet Engeland daarbij durven nemen. Deze zal overigens alleen optreden als de arbeid niet bewegelijk is, dus als de herverdeling daarvan, die nodig is voor de structurele verandering, niet zonder wrijving kan geschieden.

Het blad wijst in dit verband op de successen in Italië en België, welke beide landen, zij het ten koste van zekere werkloosheid, hun buitenlandse handel snel konden herstellen.

Men moet zien te komen tot vergrote arbeidsverdeling onder de volkeren der Westelijke wereld. Daartoe moet men streven naar convertibiliteit van het pond sterling in de dollar en naar het opheffen der „controls”. Engeland moet daartoe risico's durven nemen. De Verenigde Staten moeten de invoer uit Europa verwelkomen en hun tarieven (sinds 1930 reeds met 47 pCt verlaagd) verder omlaag brengen.

Een overeenkomstige gedachtegang treffen wij aan in

„*The Wall Street Journal*” van 18 Augustus 1949. „T.a.v. het dollartekort”; merkt de schrijver daar op, „zijn het de „controls” die het tekort veroorzaken, en niet het tekort, dat de controls „nodig” maakt”.

Stelt een land zijn koers t.o.v. de dollar kunstmatig hoger, dan diegenen die dollars bezitten ervoor wensen te betalen, dan zal er altijd een dollartekort zijn, onverschillig hoeveel milliarden men schenkt.

Als Engeland zijn monetaire en handelscontroles zou opheffen, zou het dollartekort geheel verdwijnen.

Het Engelse standpunt wordt o.a. uiteengezet in de „*Neue Zürcher Zeitung*” van 1 September 1949. Aanvankelijk weigerde, aldus dit blad, de Engelse Regering zelfs ook maar over devaluatie te spreken. De laatste tijd is hierin verandering gekomen, maar dit betekent nog geenszins, dat er iets veranderd is in het strikt afwijzende standpunt der Regering. Deze afwijzende houding is zowel op politieke als economische argumenten gegrond.

Bij de politieke factoren speelt de invloed van een devaluatie op de betrekkingen tussen de Regering en de vakverenigingen de hoofdrol. Het feit, dat er verkiezingen voor de deur staan, verhoogt het belang van goede relaties nog sterk. De vakverenigingen, die in Februari 1948 in een loonstop hebben toegestemd, waardoor de arbeidsvrede bewaard bleef, verlangen thans prijsverlagingen. Een prijsstijging als gevolg van een devaluatie zou in dit verband of moeten leiden tot een strijd met de vakverenigingen, of tot loonsverhogingen, waardoor de gunstige invloed op de Engelse exportprijzen weer snel zou worden geneutraliseerd.

Wat de economische overwegingen betreft, gewoonlijk worden als voordelen van een devaluatie van het pond sterling genoemd: een verhoogde concurrentiekracht der Engelse exportgoederen, een vermindering van bepaalde importen, en het scheppen van de voorwaarden voor het afschaffen van monetaire controles. Op alle drie deze punten betwijfelt de Engelse Regering of devaluatie effectief zal zijn.

De export van het sterlinggebied naar de Verenigde Staten bestaat voor meer dan $\frac{1}{3}$ uit grondstoffen; zoals rubber, tin, cacao, jute enz.; de indruk bestaat, dat de vraag hiernaar voornamelijk afhangt van de conjunctuur in de Verenigde Staten, en dat prijsverlaging door devaluatie de export ervan slechts weinig zal stimuleren. Zelfs zouden de dollarontvangsten door devaluatie kunnen afnemen.

De import uit het dollargebied is door importregelingen reeds thans tot een laag niveau (85 pCt van 1938) teruggebracht. Indien verdere verminderingen nodig worden geacht, wachten deze niet op monetaire maatregelen, doch slechts op een beslissing der Regering om daartoe over te gaan.

Wat de afschaffing der financiële controles betreft, de Engelse Regering meent, dat hiertoe pas kan worden overgegaan als er een nieuw evenwicht in het betalingsverkeer tot stand is gekomen.

Op korte termijn verwacht men in regeringskringen daarom eerder toeneming dan afnemering van de moeilijkheden van het pond sterling als gevolg van een devaluatie.

Een verdergaande convertibiliteit van het pond sterling wordt vooreerst ondenkbaar geacht. Vrij geven van de buitenlandse sterlingsaldi zal onmogelijk blijven. De half-onwettige handel met „goedkope ponden sterling”, waardoor het sterlinggebied zoveel harde valuta derft, zou dan ook voortduren.

Tenslotte een commentaar van „*The Economist*” van 3 September jl. De Engelse afgevaardigden, aldus dit niet-regeringstijdschrift, gaan naar Washington om een verdediging te voeren en wel van de Engelse levensstandaard, de Engelse sociale voorzieningen, het socialistische experiment en de kunstmatige waarde van het pond sterling.

Al deze dingen zijn achter alleen mogelijk geweest door de Amerikaanse hulp aan Engeland. Zonder deze steun

zou of de levensstandaard veel lager zijn geweest of had Engeland groter productie, lager kosten, grotere export tegen concurrerende prijzen tot stand moeten brengen, d.w.z. juist datgene moeten doen, waarop de Amerikanen momenteel aandringen.

Thans zijn de gevaren voor Engeland nog veel groter dan de afgelopen vier jaar; de „sellers' market" behoort tot het verleden, Duitsland en Japan concurreren steeds meer.

Verandert Engeland zijn politiek niet, en zijn over enige maanden de laatste reserves uitgeput, dan zal grote werkloosheid ontstaan door het ontbreken van ingevoerde grondstoffen, en het sterlinggebied zal uiteenvallen, daar de centrale bankier van dit gebied zijn loketten sluit. Noodgedwongen zal men dan toch moeten devalueren en de productie opvoeren.

De keuze is slechts thans de nodige stappen te doen met actieve medewerking der Verenigde Staten of een economische ramp af te wachten.

J. C. BREZET.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE UITVOER VAN DE VERENIGDE STATEN NAAR DE MARSHALL-LANDEN.

Ondanks het wereldtekort aan dollars bereikte de totale uitvoer van de Verenigde Staten over het eerste halfjaar 1949 een hoger maandgemiddelde dan in het afgelopen jaar, nl. \$ 1.099 mln tegen \$ 1.051 mln. De uitvoer naar volume is, aldus „The Financial Times" van 25 Augustus jl., nog sterker toegenomen, hetgeen valt af te leiden uit het feit, dat de index van exportprijzen — basis 1936/38 = 100 — in het eerste halfjaar 1949 gemiddeld 191,6 beliep, tegen gemiddeld 203,3 in het eerste halfjaar 1948.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt, is de Amerikaanse uitvoer naar de Marshall-landen, vergeleken met 1948 op kwartaalbasis, in het eerste kwartaal van 1949 zowel absoluut als relatief gestegen.

Uitvoer van de Verenigde Staten.
(incl. wederuitvoer; in \$ mln)

	1948	1948 op kwartaalbasis		1ste kwartaal 1949	
	in \$ mln	in \$ mln	in pCt	in \$ mln	in pCt
Totale uitvoer ...	12.614,2	3.153,5	100	3.268,0	100
Naar E.R.P.-landen, w.o.:					
Duitsland ...	4.183,4	1.045,8	33,2	1.119,6	34,2
Ver. Koninkrijk ...	865,1	216,3	6,9	230,4	7,0
Nederland ...	644,1	161,0	5,1	175,0	5,4
België ...	312,2	78,1	2,5	78,7	2,4
Naar Oost-Europa	309,7	77,4	2,5	71,5	2,2
Naar Br. Gemenebest ¹⁾ ...	165,9	41,5	1,3	28,7	0,9
Naar Z.-Amerika	3.261,7	815,4	25,9	797,0	24,4
	1.908,9	477,2	15,1	471,8	14,5

¹⁾ Excl. Ver. Koninkrijk en Ierland, incl. Egypte.

In het tweede kwartaal van dit jaar bedroeg de export naar E.R.P.-landen ca \$ 1.176 mln, d.w.z. 36,8 pCt van de totale Amerikaanse uitvoer over die periode. Een groot deel hiervan werd gefinancierd met Marshall-gelden. De betaalde verschepingen uit de Verenigde Staten naar de Marshall-landen bedroegen over de periode 1 Januari-2 April 1949 ongeveer \$ 655,6 mln, of meer dan 50 pCt van de import uit dit land. Voor het tweede kwartaal waren deze cijfers resp. \$ 789 mln en 67 pCt.

Tenslotte volgt hier nog een overzicht van de uitvoerwaarde der verschillende goederencategorieën en het gedeelte daarvan, dat voor rekening komt van de Marshall-landen, over het eerste kwartaal 1949.

Product	Totale uitvoer in \$ mln	Waarvan naar E.R.P.-landen in pCt
Mais	74,0	82,8
Tarwe	235,5	72,5
Aardnoten	26,4	70,5
Katoen (onbewerkt)	249,1	63,9
Tabak en tabaksfabr.	65,4	50,9
Tarwemeel	68,7	47,6
Steenkool	69,8	47,4
Varkensreuzel	22,6	45,1
Zuivelproducten	45,7	40,0
Diverse voedingsmiddelen ..	173,9	39,8
Petroleum en -prod.	155,8	36,6
Chemicaliën	206,9	26,7
Staalprod.	191,5	19,1
Machines en auto's	922,9	18,8
Diverse prod.	715,8	25,2

DE POSITIE VAN OOST-EUROPA IN HET INTER-EUROPESE HANDELSVERKEER.

De handel van de Oosteuropese landen Polen, Tsjechoslowakije, Hongarije, Roemenië, Boelgarije en Joegoslavië met Rusland vertoonde het volgende beloop:

(in \$ mln; marktprijzen f.o.b.)

	1938	1947	1948
Invoer uit Rusland ..	7	192	355
Uitvoer naar Rusland	14	173	295

Zoals uit bovenstaand staatje blijkt heeft zich hierin een aanzienlijke stijging voorgedaan. Verdisconteerd men echter de sedert 1938 opgetreden prijsstijging, dan bedragen de in- en uitvoercijfers voor 1948, aldus de „Neue Zürcher Zeitung" van 2 September jl., niet meer dan resp. ca \$170 mln en \$140 mln, hetgeen betekent, dat Rusland er niet in is geslaagd de positie van Duitsland en Oostenrijk, die in 1936 tezamen voor \$288 mln naar deze landen uitvoerden en voor \$78 mln uit deze landen betrokken, volledig in te nemen.

De landen hebben getracht door uitbreiding der onderlinge economische betrekkingen het gebrek aan Russische hulp te compenseren. Hoewel deze onderbrek aan Russische \$147 mln in 1938 steeg tot resp. \$220 mln en \$454 mln in 1947 en 1948, was dit niet voldoende om de economische moeilijkheden dezer landen te overwinnen. Voor investeringsgoederen, grondstoffen en voedingsmiddelen zijn zij, ondanks de pogingen van de in Januari jl. ingestelde „Raad voor wederzijdse economische hulp" om de landen, „self supporting" te maken, voor een groot deel op West-Europa aangewezen. Onderstaande tabel geeft nu een overzicht van de Europese Oost-Westhandel.

Europese Oost-Westhandel.

(in \$ mln; f.o.b.-prijzen van 1938)

	1938	1947	1948
Uitvoer van West-Europa naar:			
Sovjet-Unie	181	63	57
Andere Oosteuropese landen	539	226	255
Totaal	720	289	312
Invoer van West-Europa uit:			
Sovjet-Unie	284	48	107
Andere Oosteuropese landen	747	229	312
Totaal	1.031	277	419

Het ziet er niet naar uit, dat de Oosteuropese landen zich uit de Westeuropese markten zullen terugtrekken, daar zij, d.m.v. een geforceerde goederenexport, moeten trachten voldoende deviezen te verkrijgen voor aankoop van de zo dringende noodzakelijke investeringsgoederen.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De omzetting van banksaldi in bankbiljetten, verband houdend met de maandultimo, kwam deze week duidelijk tot uiting in de cijfers van De Nederlandsche Bank per 29 Augustus. De saldi van banken bij de circulatiebank daalden nl. met f 28 mln, terwijl voorts, om in de behoefte aan bankpapier te voorzien, nog voor f 14 mln door belening van schatkistpapier bij De Nederlandsche Bank moest worden opgenomen.

De verkrapping op de geldmarkt demonstreerde zich voornamelijk in de verhoging van de callgeldrentê; welke in de eerste helft der verslagweek in 2 etappen van $\frac{1}{4}$ op $1\frac{1}{4}$ pCt werd gebracht. Dat van een ernstige geldschaarste echter geen sprake was blijkt wel uit de verlaging tot 1 pCt, welke reeds op de tweede dag van de nieuwe maand plaatsvond.

Van een aantrekken van de verschillende disconto's voor schatkistpapier was niets te merken. De disconto's van de korte termijnen gaven zelfs aanzienlijke dalingen te zien. Voor Octoberpapier werd $1\frac{1}{4}$ pCt geboden, hetgeen een daling van niet minder dan $\frac{1}{8}$ pCt t.o.v. de vorige week betekent. Januari/Februari papier werd voor $1\frac{3}{16}$ pCt aangeboden. De overige termijnen waren praktisch onveranderd. Aprilpapier noteerde $1\frac{5}{16}$ - $\frac{3}{8}$ pCt, Mei/Juni/Julipromessen $1\frac{3}{8}$ - $\frac{7}{16}$ pCt.

Wat de kapitaalmarkt betreft, de stijging der aandelenkoersen in verband met devaluatieverwachtingen vond gedurende de afgelopen week vrijwel geen voortgang. Vaste beursdagen werden afgewisseld door tamelijk laauwe. Het algemene aandelenindexcijfer bedroeg op de laatste beursdag van de week 166,5 tegenover 166,6 één week tevoren; voor industriële aandelen bedroegen deze getallen resp. 235,5 en 233,2. De afgenomen belangstelling voor aandelen demonstreerde zich in een daling der omzetten. De laatste week bedroeg de aandelenomzet nominaal f 10,0 mln tegenover de vorige week f 11,2 mln.

De stemming kon in het algemeen worden gekarakteriseerd als een van afwachting van de resultaten der komende devaluatiebesprekingen in Amerika. In leidende kringen wordt een devaluatie van de Westeuropese valuta's t.o.v. de dollar wel zeer waarschijnlijk, doch nog geenszins zeker geacht.

Gunstige berichten over de voortgang van de financieel-economische besprekingen bij de Ronde Tafel Conferentie, welke een stimulans voor belegging in Indonesische aandelen zouden kunnen vormen, zijn tot dusverre nog niet gepubliceerd. Dat de stemming voor deze aandelen gedurende de afgelopen week weinig opgewekt was, blijkt uit de betreffende koersen in onderstaand staatje.

	26 Aug. 1949	2 Sept. 1949
A.K.U.	187	187 $\frac{1}{2}$
v. Berkel's Patent	122	124
Lever Bros Unilever C. v. A.	265 $\frac{1}{4}$	263 $\frac{1}{4}$
Philips G. b. v. A.	241	244 $\frac{1}{2}$
Koninklijke Petroleum	322 $\frac{1}{2}$	324
H.A.L.	163 $\frac{1}{2}$	166
N.S.U.	164 $\frac{1}{2}$	164 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	163 $\frac{1}{4}$	156 $\frac{1}{4}$
Deli Mij C. v. A.	150	143
Amsterdam Rubber	141	135
Internatio	177	180 $\frac{1}{2}$
3 pCt Dollarlening Nederland ..	110	111
3 $\frac{1}{2}$ pCt Dollarlening Philips	118	118

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 5 September 1949.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank „ —) Agentsch. „ —)	f —)
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4, van de Bankwet 1948)	„ —	„ —
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1.800.000.000,—	„ 1.800.000.000,—
Voorschotten in rek.-ert op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f 147.008.122,50) Bijbank „ 3.716.538,29) Agentsch. „ 6.486.440,21)	f 157.211.101,—)
Op effecten enz.	„ 156.387.314,50)	„ 157.211.101,—)
Op goederen en celen ..	„ 823.786,50	„ —
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)	„ —	„ —
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1.500.000.000,—	„ 1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 425.956.983,84	„ 435.033.335,14
Zilveren munt enz.	„ 9.076.351,30	„ —
Papier op het buitenland	f 312.354.050,—	„ 504.245.198,93
Tegood bij correspondenten in het buitenland	„ 189.583.576,42	„ 266.076.050,69
Buitenlandse betaalmiddelen	„ 2.307.572,51	„ 119.075.949,55
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	„ 266.076.050,69	„ 2.000.000,—
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	„ 119.075.949,55	„ 147.155.235,18
Gebouwen en inventaris	„ 2.000.000,—	„ 4.930.796.870,49
Diverse rekeningen	„ 147.155.235,18	
		f 4.930.796.870,49
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	„ 15.333.335,71
Reservefondsen	„ 15.333.335,71	„ 61.674.999,18
Bijzondere reserves	„ 61.674.999,18	„ 22.644.459,31
Pensioenfonds	„ 22.644.459,31	„ 1.499.667,79
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	„ 1.499.667,79	„ 75.036.010,—
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften) ..	„ 75.036.010,—	„ 3.030.574.585,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte) ..	„ 3.030.574.585,—	„ 50.821,19
Bankassigaties in omloop	„ 50.821,19	„ 377.789.780,51
Rekening-courant saldo's		„ 296.710.254,62
's Rijks Schatkist	f 377.789.780,51	„ 2.347.973,82
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	„ 296.710.254,62	„ 35.739.567,50
Geblokkeerde saldo's	„ 2.347.973,82	„ 441.732.755,37
Saldo's van banken in Nederland	„ 35.739.567,50	„ 382.617.076,02
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen ..	„ 441.732.755,37	„ 1.536.937.407,84
Andere vrije saldo's	„ 382.617.076,02	„ 7.968.344,28
Crediteuren in vreemde geldsoort	„ 7.968.344,28	„ 159.077.240,19
Diverse rekeningen	„ 159.077.240,19	f 4.930.796.870,49

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 34.259.225,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 34.803.274,—

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
28 Juli 1949	23.285	22.714	307	18.490
4 Aug. 1949	23.320	22.747	299	18.693
11 Aug. 1949	23.326	22.757	291	18.606
Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
28 Juli 1949	23.243	18.809	447	17.459
4 Aug. 1949	23.311	18.948	411	17.619
11 Aug. 1949	23.289	18.672	370	17.347

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegode bij resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rek. crt (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.874	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
25 Juli '49	447.275	238.897	200.325	163.650	2.975.964
1 Aug. '49	447.436	240.733	219.014	148.459	3.043.409
8 Aug. '49	434.468	259.878	179.291	142.847	3.006.945
15 Aug. '49	434.612	266.554	186.330	141.036	2.988.891
22 Aug. '49	434.755	283.841	177.380	141.212	2.981.098
29 Aug. '49	434.847	299.378	171.364	155.570	3.029.009
5 Sept. '49	435.033	312.354	191.891	157.211	3.030.575

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Gebolkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	487.504	203.102	2.506	44.126	427.762	390.469
25 Juli '49	395.129	243.086	2.460	60.094	430.138	374.385
1 Aug. '49	447.325	272.727	2.449	33.788	407.409	320.946
8 Aug. '49	448.823	288.961	2.516	44.317	415.177	320.605
15 Aug. '49	434.922	288.961	2.475	55.564	419.690	336.433
22 Aug. '49	434.770	296.710	2.354	27.874	425.292	330.306
29 Aug. '49	337.790	296.710	2.348	35.740	441.733	382.617

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegode op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
28 Juli 1949	31.551	12.162	1.270	8.902	330	389
4 Aug. 1949	31.669	12.572	1.672	10.230	300	335
11 Aug. 1949	31.590	12.152	1.514	9.820	215	320
18 Aug. 1949	31.500	12.685	1.596	8.586	335	375
25 Aug. 1949	31.449	12.750	1.556	8.315	221	372

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
28 Juli 1949	915	95.119	85.794	565	1.990	5.777
4 Aug. 1949	915	97.150	86.985	711	2.372	6.711
11 Aug. 1949	915	95.463	86.553	408	1.597	5.450
18 Aug. 1949	915	94.947	86.026	483	1.632	5.377
25 Aug. 1949	915	94.586	85.830	400	1.763	5.425

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en Zilveren munten
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
27 Juli '49	0,2	1.349,2	1.350	1.305,1	45,1	4,8
24 Aug. '49	0,2	1.349,3	1.350	1.280,2	70,1	5,1
31 Aug. '49	0,2	1.349,3	1.350	1.274,9	75,3	5,1

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
27 Juli '49	347,2	15,3	34,4	428,6	11,2	32,4	294,0
24 Aug. '49	343,9	12,8	22,9	436,3	13,1	41,7	291,7
31 Aug. '49	320,6	10,4	33,5	426,4	15,9	41,7	276

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	52.981	118.302	59.449	67.900	426.000
11 Aug. 1949	52.981	414.710	125.042	165.200	426.000
18 Aug. 1949	52.981	398.346	125.042	169.300	426.000
25 Aug. 1949	52.981	393.768	125.042	165.000	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
11 Aug. 1949	1.145.460	140.356	234	138.213
18 Aug. 1949	1.131.457	135.599	245	133.747
25 Aug. 1949	1.133.129	136.623	202	134.632

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitel. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
15 Aug. 1949	6.223,6	298,2	110,7	39,7	4.197,6	2.017,0
23 Aug. 1949	6.227,3	311,4	112,5	39,7	4.191,9	2.039,9
31 Aug. 1949	6.236,5	327,5	108,1	39,7	4.313,3	1.941,0

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Aug. 1949	15 Aug. 1949
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 448.258.911,41	f 448.822.647,81
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 64.173,42	„ 405.285,69
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 263.775.422,61	„ 427.401.736,88
Voorschotten op ultimo Juli 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. crt op: Indonesië	„ 1438.296.910,02	„ 1430.377.073,93
Suriname	„ 30.893.645,81	„ 30.893.645,81
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 396.924.517,19	„ 397.759.667,65
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1751.452.300,—	f 1728.855.000,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1800.000.000,—	„ 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil)	—	—
f 5.600,5 mln w.o. garantie Bretton Woods f 804 mln	„ 4796.500.000,—	„ 4773.300.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 137.989.341,50	„ 135.384.341,50
Schuld op ultimo Juli 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 105.861.086,17	„ 105.861.086,17
Schuld in rek. courant, aan: Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 4.279.385,89	„ 4.082.572,19
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 30.599.351,38	„ 31.406.119,57
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 383.167.168,54	„ 534.895.735,96
Andere staatsbedrijven	„ 112.260,84	„ 101.029,29
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 2135.756.820,33	„ 2138.934.559,77

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

(in millioenen guldens)

Actief	data	15-8-'49	22-8-'49	29-8-'49	5-9-'49	Passief	data	15-8-'49	22-8-'49	29-8-'49	5-9-'49
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto		12,0 ¹⁾	10,0 ¹⁾	7,0 ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal		20,0	20,0	20,0	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht		—	—	—	—	Reservefonds		15,3	15,3	15,3	15,3
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.800,0	1.800,0	1.800,0	1.800,0	1.800,0	Bijzondere reserves		61,7	61,7	61,7	61,7
Voorschotten in rekening courant op onderpand (incl. beleningen)	141,0 ²⁾	141,2 ²⁾	155,6 ²⁾	157,2 ²⁾	—	Pensioenfonds		22,5	22,6	22,6	22,6
Voorschotten aan het Rijk	—	—	—	—	—	Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst		1,5	1,5	1,5	1,5
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	—	Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)		75,6	75,5	75,3	75,0
Munt en muntmateriaal:						Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.988,9	2.981,1	3.029,0	3.030,6	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	426,0	426,0	426,0	426,0	—	Bankassignaties in omloop	0,1	0,1	0,1	0,1	
Zilveren munt, enz.	8,6	8,8	8,9	9,1	—	Rekening courant saldo's:					
Papier op het buitenland	266,6	283,8	299,4	312,3	—	's Rijks Schatkist	448,8	434,9	434,8	377,8	
Tegood bij correspondenten in het buitenland	183,8	175,2	168,7	189,6	—	's Rijks Schatkist, bijzondere rekening	289,0	289,0	296,7	296,7	
Buitenl. betaalmiddelen	2,5	2,1	2,6	2,3	—	Geblokkeerde saldo's	2,5	2,5	2,4	2,4	
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	270,9	271,3	273,1	266,1	—	Saldo's van banken in Nederland	44,3	55,6	27,9	35,7	
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	119,1	119,1	119,1	119,1	—	Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	415,2	419,7	425,3	441,7	
Gebouwen en inventaris	2,0	2,0	2,0	2,0	—	Andere vrije saldo's	320,6	336,4	330,3	382,6	
Diverse rekeningen	138,2	141,6	147,5	147,1	—	Crediteuren in vreemde geldsoort	8,0	7,7	8,6	8,0	
	4.870,7	4.881,1	4.909,9	4.390,8	—	Diverse rekeningen	156,7	157,5	158,4	159,1	
¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen	—	—	—	—	—						
²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15-3-1933 Staatsblad no. 99)	34,3	34,3	34,3	34,3	—						
						Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten		135,4	134,2	134,5	134,8

DE JAVASCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering van Indonesië
31 Maart 1947	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
10 Aug. 1949	470.984	89.966	14.730	65.162	1.054.114
17 Aug. 1949	470.984	85.368	14.766	62.985	1.001.728
24 Aug. 1949	470.984	93.190	14.783	63.216	1.012.577

Data	Diverse rekeningen (actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		Diverse rekeningen (passief)
			Van de Regering van Indonesië	Van anderen	
31 Maart 1947	81.527	453.816	—	503.718	101.304
10 Aug. 1949	22.414	896.123	—	781.789	31.254
17 Aug. 1949	26.644	893.745	—	726.799	33.947
24 Aug. 1949	24.423	883.859	—	756.238	30.988

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.
Muntbiljettencirculatie per 17 Aug. 1949 f 888.596.457,25
Muntbiljettencirculatie per 24 Aug. 1949 f 886.867.406,75.

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen ²⁾	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen ²⁾	Waarde in miljoenen guldens	
Jan. '49	1.498	464	653	318	— 146
Febr. '49	1.269	401	644	245	— 156
Mrt. '49	1.632 ³⁾	476	728	283	— 193
Apr. '49	1.770	438	684	256	— 182
Mei '49	1.678	427	722	278	— 154
Juni '49	1.977	442	741	312	— 130
Juli '49	1.750	410	655	284	— 126

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek”.
Exclusief pakketpost, diamant, gouden en zilveren munt en muntmateriaal.

²⁾ Bruto-gewicht; van 1948 af netto-gewicht.

³⁾ Gecorrigeerd.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance and Trade

OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINIONContains most complete range of
British economic and financial statistics
published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements). £ 3:2:6
(fl 33,40)A Special Supplement on Economic
Conditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remain for sale.

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

◆ **Voor kantoor of bedrijf** ◆

Vraag en Aanbod inzake Kantoorbehoeften, Brandkasten, Machines, Gebouwen, Industrie-terreinen, enz.

IN DE CENTRAAL GELEGEN GEMEENTE

GELEGEN AAN GROOTSCHEPS
VAARWATER EN INDUSTRIEWEGEN

INLICHTINGEN: AFD. ALG. ZAKEN STADHUIS TEL. 5644

◆ **Diversen** ◆

TOELICHTING OP HET ONTWERP
WET BELASTINGHERZIENING 1949

door K. SNEEP,
Oud-Inspecteur van 's Rijks Belastingen,
Belastingconsulent.

(Overdruk uit het Weekblad der Belastingen)
aangevuld met de volledige voorgestelde wetstekst.

Verkrijgbaar bij de Administratie van het Weekblad der Belastingen te 's-Hertogenbosch, door overschrijving van f 1.25 op postgiro 44483.

WIE HELPT ONS

Adverteer in deze
rubriek

aan een ex. „TOBI, Uitschakeling v.d. Handel in Industr. producten“? Br. onder No. 7, Boekh. Voorhoeve & Dietrich, 29 Nwe Binnenweg, R'dam.

◆ **Beschikbare krachten** ◆

ONDERNEMENDE ERVAREN JURIST

34 j., v.z.g.h., prakt. erv. i. d. advocatuur, werkz. als dir.-secr. v. e. fin. inst., commerc. geschoold, ambieert een commerc. functie, buitenl. geen bezw. Br. onder No. ESB 1506, bur. v. d. blad, Postbus. 42, Schiedam.

◆ **Vacatures** ◆

Financiële Instelling zoekt

Beleggingsdeskundige

bij voorkeur Drs economie of gelijkwaardige opleiding.

Brieven met uitvoerige inlichtingen te richten onder no. 626 aan Adv. Bur. Spin, Singel 264, Amsterdam C.

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin
Amsterdam-Z. Tel. 25410
Cornis v. d. Lindenstraat 22
Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH
specialist Gezins- en Oude-
dagsverzorging.
Adviezen inzake:
Pensioen-voorzieningen voor
Staf en Personeel.
Organisatie Bedrijfs- en Onder-
nemingspensioenfondsen.
Aanvulling en normalisatie van
bestaande regelingen.

**DE E.-S.B. VOOR
PERSONEELS-
ANNONCES**

**Economisch - Statistische
Berichten**

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.
Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Econo-
mie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar;
voor België/Luxemburg Belg. francs 465 per jaar, te voldoen door
storting bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische
postgirorekening no 260.34.

Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,—
per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-larieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.